

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	

[5101]-EXT-101

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

Group-A : COMPULSORY ENGLISH

Text Prescribed : Visionary Gleam

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about **150** words each : [20]

(A) (1) Attempt a character sketch of the Astrologer.

(2) Discuss 'The Gift of the Magi' as a story of love and sacrifice.

(B) (1) Comment on the use of humour and irony in the story, 'Karma'.

(2) What are the six pillars of self-esteem according to Nathaniel Branden ?

2. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about **150** words each : [20]

(A) (1) Comment on the use of poetic devices in 'A Red, Red Rose'.

(2) Bring out the significance of the title 'Where the Mind is Without Fear'.

P.T.O.

- (B) (1) Elaborate the central idea of the poem, 'If You Call Me'.
(2) Describe Tagore's poem 'Where the Mind is Without Fear' as a prayer for his country.
3. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about **150** words each : [20]
- (A) (1) What message does Nehru convey in 'A Tryst with Destiny' ?
(2) What are the avenues for service open to the youth today, according to Karan Singh ?
- (B) (1) Discuss the ending of the story, 'The Eyes are not Here'.
(2) How, according to Dr. Ambedkar, can education help to eradicate the caste system ?
4. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about **150** words each : [20]
- (A) (1) How does Wordsworth portray the city in 'Upon Westminster Bridge' ?
(2) What characteristics of the old woman are noticed by the narrator ?
- (B) (1) Do you agree with the poet's definition of success ? Substantiate.
(2) Why does the poet's attitude to look at the old woman change in the end ?

5. (A) Attempt any *five* of the following : [10]

(1) Use correct tense forms of the verbs given in brackets :
In a fit of anger, she ..... (write up) the letter
and ..... (post) it the next day.

(2) Fill up the blanks in the sentence given below with suitable
preposition :

The floor ..... the hall was covered .....
a carpet.

(3) Fill in the blanks in the sentence below, putting the
verbs in brackets in either simple past or past progressive
tense :

Suresh ..... (come) when I .....
(have) a bath.

(4) Fill in the blanks in the sentence below, using the future
perfect form of the verb given in bracket :

By the end of this month, I ..... (work) here
for five years.

(5) Fill in the blanks in the sentence below with suitable
articles :

Ranjit got ..... degree in law from .....
University of Delhi.

(6) Fill in the blanks in the sentence below using the appropriate
form (singular/plural) of the verb given in bracket :

All the boys ..... (play : simple present) table
tennis.

(7) Rewrite the following sentence in the tense suggested
in bracket :

She is playing table tennis with her brother.

(Change into the past progressive tense)

- (B) Attempt any *two* of the following : [10]
- (1) Your friend has passed UPSC examination. You congratulate him on this wonderful achievement. Write an informal dialogue based on this situation.
  - (2) The teacher has wrongfully punished Sushma's child in the school. Sushma meets the teacher to register her complaint. Write a dialogue based on this situation.
  - (3) Mr. Jadhav and Mr. Pansare are discussing about the impact of demonetization. They agree on some points and disagree on others. Write a dialogue based on this situation.

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	

[5101]-EXT-102

F.Y. B.A. (EXT.) EXAMINATION, 2017

MARATHI

G-1 : आधुनिक मराठी वाङ्मय

(2013 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

पाठ्यपुस्तके : — (i) मराठी विनोदी कथा
(ii) मातृपंचक
(iii) व्यावहारिक मराठी

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा : [10]

- (i) व्यक्तिमत्त्वाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (ii) व्यक्तिमत्त्व विकासात कुटुंबाचे योगदान विशद करा.
- (iii) व्यक्तिमत्त्वाच्या विविध व्याख्या सांगून त्यांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (iv) व्यक्तिमत्त्वाची जडणघडण (विकास) कसा होतो, ते लिहा.

(ब) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा : [10]

- (i) वाचन कौशल्याचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (ii) श्रवणाचे फायदे थोडक्यात लिहा.
- (iii) सूत्रसंचालकाचे अंगी आवश्यक गुणांचे वर्णन करा.
- (iv) वर्तमानपत्राचे प्रसारमाध्यमातील स्थान स्पष्ट करा.

P.T.O.

2. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा : [10]

(i) कथेची व्याख्या सांगा.

(ii) लेखकाने काढलेल्या वर्तमानपत्राचे नाव काय होते ?

(iii) रामजी पाटलाने केलेली वक्तृत्वाची व्याख्या चिं. वि. जोशी यांच्या शब्दांत लिहा.

(iv) गंगाधर गाडगीळाच्या कथेतील बंडुच्या पत्नीचे नाव काय आहे ?

(v) शंकर पाटील यांची कोणती कथा अभ्यासात आहे ?

(vi) मुकुंद टाकसाळे यांनी कोणते स्वप्न पाहिले ?

(vii) 'पेज श्री' ही कथा कोणी लिहिली आहे ?

(ब) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा : [10]

(i) 'आधीचे नव्हतेव काही

आता आईदेखील नाही'

ही ओळ कोणाची आहे ?

(ii) 'गर्भ धरणीचा' ही कविता कोणाची आहे ?

(iii) कवी गोविंद यांचे संपूर्ण नाव काय आहे ?

(iv) अरूण काळे यांच्या कवितेचे नाव काय आहे ?

(v) उत्तम कांबळे यांनी आईस काय म्हटले आहे ?

(vi) कान्होपात्राच्या कुळाचा संदर्भ कोणाच्या कवितेत आला आहे ?

(vii) बहिणाबाई कशावर कविता लिहित आहेत ?

3. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 100 शब्दांत लिहा : [10]

(i) 'तक्रार' कथेचे कथानक तुमच्या शब्दांत लिहा.

(ii) 'म्हैस' कथेतून निर्माण झालेला विनोद वर्णन करा.

- (ब) खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **100** शब्दांत लिहा : [10]
- (i) संत ज्ञानेश्वरांच्या 'माझा मन्हाठाचि बोलु' या कवितेचा आशय स्पष्ट करा.
- (ii) मंगेश पाडगावकरांच्या कवितेची तुमच्या शब्दांत माहिती लिहा.
4. खालीलपैकी 'अ' आणि 'ब' गटातील प्रत्येकी **दोन** प्रश्नांची उत्तरे लिहा : [15]
- (अ) (i) 'चिमणरावांचे वक्तृत्व' या चिं. वि. जोशी यांच्या कथेचा आशय स्पष्ट करा.
- (ii) 'झोप' या द. मा. मिरासदार यांच्या कथेतील विनोदाचे वर्णन करा.
- (iii) 'बंडू' आणि 'अमेरिकेची कानउघाडणी' या कथेचे मध्यवर्ती विनोदी सूत्र लिहा.
- (ब) (i) 'मायबोली' या सुरेश भटांच्या कवितेचा आशय स्पष्ट करा. [15]
- (ii) फ. मुं. शिंदे यांच्या कवितेतील आईविषयक आर्तता कवितेच्या आधारे स्पष्ट करा.
- (iii) 'काळी आई' या विभागातील कवितेचे स्वरूप तुमच्या शब्दांत लिहा.
5. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही **पाच** पारिभाषिक संज्ञांचे मराठी अर्थ लिहा : [5]
- (i) Judge
- (ii) Lawyer
- (iii) Appeal
- (iv) Circular
- (v) Budget

- (vi) Tender
- (vii) Lecturer
- (viii) Auditor
- (ix) Cashier
- (x) Draft

(ब) खालीलपैकी कोणतेही पाच शब्द लेखनविषयक नियमानुसार दुरुस्त करून लिहा : [5]

- (i) अपुर्वाई
- (ii) किर्तीवान
- (iii) अनसुया
- (iv) स्विकार
- (v) अपात्कालीन
- (vi) अधुनिक
- (vii) पुर्नरचना
- (viii) धीक्कार
- (ix) दुत
- (x) साक्षत

[5101]-EXT-102

G-1 : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी

(पर्यायी अभ्यासक्रम)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे संपूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) श्रवण कौशल्य म्हणजे काय ?
- (ii) वाचन कौशल्याचे प्रकार लिहा.
- (iii) निबंध म्हणजे काय ?
- (iv) भाषांतरासाठी कमीत कमी किती भाषांची आवश्यकता असते ?
- (v) मुद्रित शोधणाऱ्या दोन खुणा त्यांच्या अर्थासह लिहा.
- (vi) खालील म्हणी लिहून पूर्ण करा :
  - (अ) झाकली मूठ ..... .
  - (ब) ..... पाळण्यात दिसतात.
  - (क) पुढच्यास ठेच ..... .
  - (ड) ..... त्याला देव देणार.
- (vii) खालील विषयावर प्रत्येकी दोन घोषवाक्ये तयार करा :
  - (अ) पर्यावरण
  - (ब) मुलगी वाचवा

(viii) खालील वाक्यप्रचारांचा अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा :

(अ) कणीक तिंबणे

(ब) आभाळ फाटणे

(ix) खालील शब्दांबद्दल एक शब्द लिहा :

(अ) पूर्वी कधी न पाहिलेले

(ब) कुणाचाही आधार नसलेला

(x) पुढील सामासिक शब्दांचा समास ओळखा :

(अ) गजानन

(ब) वांगीपोहे

(xi) पुढील शब्द लेखन नियमानुसार दुरुस्त करून लिहा :

(अ) अर्धचंद्र

(ब) लुटूलूटू

(xii) पुढील शब्दांच्या पारिभाषिक संज्ञा लिहा :

(अ) Office

(ब) Ration Card

(क) Toilet

(ड) Publication

(xiii) संवाद म्हणजे काय ?

2. (अ) पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 100 शब्दापर्यंत लिहा : [10]

(i) मानवी जीवन व्यवहारात भाषांची उपयुक्तता स्पष्ट करा.

(ii) व्याकरण नियमानुसार ऱ्हस्व-दीर्घचे नियम थोडक्यात लिहा.

(ब) पुढील उताऱ्याचे सारांशलेखन करा व शीर्षक द्या : [10]

जेष्ठ सत्यशोधक व शेतकरी लक्ष्मणराव विचारे यांनी आपल्या पुस्तकात एक आठवण सांगितली आहे. महात्मा गांधींच्या सभेत कस्तुरबाही सोबत असत एकदा एका सभेत त्यांच्या आजूबाजूला काही अस्वच्छ वाराव्या अशा महिला बसल्या होत्या. त्यांची अस्वच्छता वमळलेली लुगडी पाहून कस्तुरबांनी त्यांना स्वच्छतेचे धडे दिले तेव्हा एका महिलेने आपली कहाणी त्यांना सांगितली की, आमच्या जवळ एकच लुगडे आहे. अर्धे अंगाला गुंडाकून राहिलेले अर्धे धुतो. त्यानंतर धुतलेले अर्धे गुंडाकून राहिलेले अर्धे धुतो. अशाप्रकारे आम्हाला दुसरे लुगडे नाही तर स्वच्छता कशी येणार ? कधी कधी तर अंग व लुगडे धुवायला वेकही मिळत नाही, मग स्वच्छता कशी येणार ? कस्तुरबांनी ही कहाणी गांधीजींना सांगितली. ग्रामीण महिलांची दशा व गरिबी पाहून त्यांचे हृदय विदीर्ण झाले. त्यांनी विचार केला की, भारताच्या ग्रामीण भागातील माणसांना, महिलांना अंगभर वस्त्र नेसायला मिळत नसताना मी सुटाबुटाचा शौक का करावा ? म्हणून त्यांनी आपल्या नेहमीच्या सुटाबुटाच्या कपड्यांचा त्याग करून साधे कमरेपर्यंतचे पंचासारखे आखूड धोतर नेसणे सुरू केले. (शब्दसंख्या-141)

3. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर 150 शब्दांत संवाद लेखन करा : [10]

- (i) तुमच्या वर्गाची सहल कोठे न्यावयाची या संदर्भात वर्गशिक्षकाशी झालेल्या संवादाचा नमुना तयार करा.
- (ii) पर्यावरण संवर्धन संदर्भात पर्यावरणतज्ज्ञाशी झालेल्या संवादाचा नमुना तयार करा.

(ब) खालील इंग्रजी उताऱ्याचे मराठीत भाषांतर करा : [10]

When I was growing up on the South side of Chicago, I could not read neither my mom nor my younger brother and sister. Only my big sister could read; because she caught on in school.

We all went to the same public school. But the rest of school

was a nightmare. I remember being laughed at and made fun of by others school mate. When the teacher would call on me to read out loud in class, because I stumbled over every word and on top of that I had a real bad stuttening problem.

These were the most shameful moments of my life. I would get so angry. I would flip over my desk and run out of class.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांमध्ये लिहा : [20]
- (i) विविध प्राथमिक कौशल्याची माहिती सांगून त्याचे जीवनातील स्थान तुमच्या शब्दात लिहा.
- (ii) श्रवण कौशल्य म्हणजे काय ते सांगून त्याचे व्यावहारिक जीवनातील उपयोग लिहा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर 300 शब्दांमध्ये निबंध लिहा : [20]
- (i) ग्रंथ हेच आपले गुरु
- (ii) मोबाईल शाप की वरदान
- (iii) जाहिरात एक कला.

Total No. of Questions—**3+6**

[Total No. of Printed Pages—**7**

Seat No.	

[5101]-EXT-103

**F.Y. B.A. EXAMINATION, 2017
FRENCH (ADVANCED)
(2013 PATTERN)**

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

Q.1] Traduisez le texte suivant :

[15]

Toutes les civilisations antiques considéraient le sport comme un art noble, qui occupait une place importante dans la vie des cités. De la Grèce à l'Amérique, tous les pays ont connu l'importance du sport. Le sport fait partie des loisirs préférés des plus grands ainsi que des plus petits. Qu'il soit pratiqué au quotidien à un niveau professionnel ou occasionnellement comme une simple distraction par des amateurs, il peut très vite devenir une véritable passion. Tantôt jeu, tantôt compétition, il marie l'effort, volonté et valeurs morales. Le sport offre des différents types de pratiques existantes et des avantages sur la santé. Il existe une large variété de sports différents qui occupent chacun une place bien spécifique en fonction des pays et des cultures. Les Jeux Olympiques sont en effet une compétition mondiale qui regroupe une sélection de sports bien précis. Le sport permet au corps de brûler des calories en un temps record et donc de prévenir de l'obésité et aussi de construire une méthodologie de travail, de développer l'esprit d'équipe et met en valeur le sens moral.

Q.2] A) Répondez aux questions suivantes. : (5 au choix)

[25]

1. Quel sport aimez – vous ? Décrivez ce sport en bref.
2. Pourquoi la fourmi n'a – t- elle pas aidé la cigale ?
3. Faites un portrait de la jeune fille de Victor Hugo à travers le poème « elle avait pris ce pli ».
4. Le poète, quels émotions se sent-il dans le poème « Il pleure dans mon cœur. »
5. « Aujourd'hui, c'est le premier jour du printemps et je ne peux pas le voir ». Commentez.
6. M Jourdain le bon bourgeois ridicule, voulait acquérir les manières des gens de qualité- les nobles. Décrivez tous ses efforts ridicules en vous basant sur la leçon « le bourgeois Gentilhomme » de Molière.
7. Quelle fête aimez – vous la plus ? Décrivez – la en bref.

B) VOCABULAIRE ET CIVILISATION

[10]

I. Dites autrement (4 au choix)

1. La bise
2. Le règlement
3. Faire une ordonnance
4. Boire sur le zinc
5. Sur le pouce

P.T.O.

II. Dites vrai ou faux : (4)

1. Le sport est considéré comme un loisir plutôt que comme un moyen de compétition.
2. Epiphanie est la fête des amoureux.
3. En France le père a aussi droit à congé.
4. L'aveugle s'est assis à l'entrée du pont pendant la saison d'hiver.

III. Dégagez le sentiment : (2)

1. « Hélas ! Que Dieu m'assiste ! »
2. « Ce deuil est sans raison »

C) Traitez UN de sujets suivants : [10]

1. Vous téléphonez à une entreprise. Vous voulez parler au chef des ressources humaines. Vous parlez au standardiste. Elle vous dit que le chef est en réunion puisque c'est urgent. Vous laissez un message et vous lui donnez vos coordonnées. Imaginez le dialogue.

OU

2. Vous voulez ouvrir un compte dans une banque. Vous entrez dans la banque près de chez vous. Construisez un dialogue entre le banquier et vous.

Q.3] La Grammaire et le vocabulaire. : [40]

a) Mettez les verbes aux temps indiqués (04)

1. François Bayrou _____ (mettre – au futur proche) fin au suspense concernant son éventuelle candidature à l'élection présidentielle.
2. Le président du MoDem _____ (soutenir – au plus que parfait) Alain Juppé.
3. Le coureur espagnol _____ (atteindre – au passé composé) le cap des 100 victoires professionnelles.
4. Il _____ (réaliser – futur antérieur) l'exploit de prolonger sa carrière au-delà de la conclusion de l'affaire Puerto.

b) Mettez les verbes aux temps qui conviennent : (6)

1. Quand l'inspecteur _____ (arriver) demain matin, il _____ (poser) des questions à la famille de la victime.
2. Quand l'orage _____ (éclater) hier soir, Jean _____ (dormir) profondément.
3. On _____ (s'attendre) toujours à un très grand nombre de spectateurs pour le concert de Céline Dion.
4. Si je ne viens pas à l'heure, _____ (partir) tout seul !

c) Complétez les phrases avec des pronoms (4)

1. Charles de Gaulle a créé le ministère de la jeunesse et des sports en 1960.
2. Christophe a pris cette chemise-ci. Cette chemise-là est trop courte pour lui.
3. Mon frère est plus grand que Vincent.
4. Est – ce que vous voulez un peu de sucre ? Oui, je _____ veux.

d) Complétez les phrases avec des pronoms relatifs : (4)

1. C'est le jour _____ on fait des farces.

2. Les Français ont des vacances d'été _____ sont en juillet et en août.
3. Le monde meilleur _____ rêvent les gens, est utopique.
4. C'est le seul modèle _____ nous présentons ici.

e) Mettez les phrases à la voix passive : (4)

1. Je réserve la salle pour le programme.
2. Leurs cousins ont invité Thomas et Frank.
3. Des amis suédois achèteront la ferme.
4. Mon oncle va prendre les photos.

f) Mettez les verbes au subjonctif ou à l'indicatif : (4)

1. Il semble que le peloton _____ (avoir) davantage de mémoire.
2. Il faut que tu _____ (faire) des efforts.
3. Son professeur croit qu'il _____ (gagner) plus de notes.
4. Elle est contente que son frère _____ (venir) chez elle après long temps.

g) Mettez les verbes au conditionnel : (4)

1. Que _____ (vouloir) – vous, Madame ?
2. Si elle était élue, elle _____ (appliquer) la priorité nationale à l'emploi par l'intermédiaire d'une taxe additionnelle.
3. Cela _____ (être) plus facile si vous faites dans cette manière.
4. Il a dit à son patron qu'il _____ (prendre) le congé.

h) Trouvez des adverbes : (2)

1. Entier
2. Heureux

i) Trouvez des adjectifs : (2)

1. Grandeur
2. Douceur

j) Trouvez des verbes : (2)

1. Commémoration
2. Boissons

k) Trouvez des noms : (2)

1. mourir
2. Préléver

l) Faites des phrases en utilisant les expressions suivantes : (2)

1. De temps en temps
2. Avoir une préférence pour

[5101]-EXT-103

FRENCH (BEGINNERS)

TEXT : Nouvel En Échanges—Raddi/Paranjpye

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

Q1. Répondez en français. (6 au choix)

[12]

- 1) Quelle est la capitale de la France ?
- 2) Nommez deux vêtements des femmes.
- 3) Combien de jours y a-t-il dans une semaine ?
- 4) Vous habitez où ?
- 5) Quelles langues parlez-vous ?
- 6) Quel mois sommes-nous ?
- 7) Combien de jours y a-t-il en juin ?
- 8) Quel est le dixième mois de l'année ?

Q2. Compréhension. Lisez le passage et répondez aux questions suivantes.

[8]

Salut Elisabeth !

Je suis très contente d'avoir une correspondante anglaise.

J'habite près du centre de la ville de Genève avec mes parents et mon chat Polo. Mon père est professeur et ma mère est dentiste. Ils sont très gentils. Nous jouons au tennis ensemble chaque week-end. Nous partons en vacances chaque été et cette année on va aller dans les montagnes.

Au collège, j'étudie les maths, l'anglais, l'espagnol, les sciences et l'histoire. J'aime beaucoup les maths mais je trouve difficile l'histoire. J'aimerais être professeur de maths. J'aime porter un tee shirt avec un jean comme c'est confortable. J'adore les bijoux et les chaussures.

Et toi, qu'est-ce que tu aimes ? Tu habites avec qui ?

Sylvie.

- 1) Dites vrai ou faux :
  - a) Sylvie habite avec son chat.
  - b) Sylvie n'aime pas les maths.
  - c) Sa mère est professeur.

- 2) Sylvie et ses parents jouent au quel sport chaque week-end ?
- 3) Qu'est-ce qu'elle aime porter ?
- 4) Nous jouons au tennis ensemble. (Conjugez au futur proche)
- 5) Je suis très contente d'avoir une correspondante anglaise. (Mettez au pluriel)
- 6) Ils sont très gentils. (Mettez au féminin)

Q3. Grammaire :

[50]

A) Conjuguez les verbes au présent :

1. Je _____ (chercher) mon cahier de français.
2. Nous _____ (être) les étudiants de français.
3. Je _____ (habiter) en Inde.
4. Elle _____ (manger) des cerises.
5. Je _____ (avoir) 18 ans.
6. _____ (parler)-vous italien?
7. Vous _____ (comprendre) le français ?
8. Je _____ (s'appeler) Michael.
9. Ils _____ (finir) leur travail.
10. Nous _____ (adorer) le soleil.
11. Vous _____ (faire) beaucoup de bruit.
12. Julie _____ (lire) un roman de Jane Austen.

B) Mettez les prépositions :

- 1) Le professeur est _____ le tableau noir.
- 2) Je ne vais pas _____ restaurant.
- 3) Les champignons sont _____ le bol.

C) Récrivez les phrases avec le contraire du mot souligné :

1. Le cahier est sur la table.
2. C'est un garçon stupide.

D) Mettez au négatif :

1. Nicole va chanter avec ses sœurs.
2. Je joue au tennis chaque jour.
3. Il y a des chiens dans la cage.

E) Mettez au pluriel :

1. Son frère fait son travail sincèrement.
2. Je vais à Paris demain.

F) Mettez au féminin :

1. Son fils est beau.
2. Mon oncle est intelligent.

G) Mettez un adjectif possessif convenable :

1. Ils voyagent toujours avec _____ enfants.
2. Est-ce que vous finissez _____ travail ?

H) Complétez avec quel/quelle/quels/quelles.

1. _____ fleur préfères-tu ?
2. _____ chaleur ! J'ai chaud.
3. _____ montagnes séparent L'Inde de la Chine ?

I) Complétez avec les articles contractés (au, à la, du, de la, etc.)

1. Je donne les livres _____ professeur.
2. Elisabeth prend la robe _____ fille.
3. Voilà le cahier _____ Marie.
4. Il parle _____ étudiants.

J) Trouvez l'intrus :

- 1) Seize, quatorze, seine, cent
- 2) Oiseau, ordinateur, télévision, portable

K) Récrivez selon les indications :

1. Est-ce que vous voulez ___ café ? (utilisez un article partitif)
2. ___ oiseau est très beau. (ce/cet/cette/ces)
3. Il y a des plantes dans _____ (la cuisine, le jardin, le salon).
4. Le fils de votre frère est votre _____. (oncle, grand-père, fils, neveu).
5. Tu trouves le livre. (mettez à l'impératif)
6. _____, Ils adorent manger le fromage et boire du vin. (moi/toi/lui/elle/nous /vous/ eux/elles)
7. Quelle heure est-il ? 4:45 am
8. Ils habitent ____ Canada. (en/à /au)
9. Et _____, qu'est-ce que tu aimes ? (utilisez un pronom tonique)
10. Est-ce qu'elles _____ (partir) demain? (conjuguez au futur proche)

L) Reliez les colonnes.

a) A friend arrives	1) Merci!
b) You greet your professor	2) Au Revoir!
c) A friend asks you: « Ça va? »	3) Salut !
d) A friend gives you a gift	4) Bonjour!
e) You say goodbye	5) Ça va très bien!

Q4. Traduisez en anglais.**[10]**

Dans ma chambre, il y a beaucoup de choses : Un lit, une télévision, un tableau, un tapis vert, une lampe, une table, un ordinateur portable et deux placards : un pour mes vêtements et l'autre pour mes livres. Le tableau est en face de la fenêtre. La télévision est sur la table. Le lit est entre la fenêtre et la table. Le tapis vert est sous le lit et les placards sont à cote de mon lit. Il y a aussi une salle de bain dans ma chambre. Ma chambre n'est pas très grande mais elle est confortable et calme. J'adore lire et écouter de la musique dans ma chambre.

Q5. Traduisez en français :**[10]**

1. Is there a computer in the room?
2. It's a big village.
3. Celine Dion is a Canadian singer.
4. The restaurant is in front of the library.
5. We are downloading information.

Q6. Ecrivez une composition :**[10]**

Ma famille OU Ma saison préférée

Total No. of Frages—5+5]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	

[5101]-EXT-104

**F.Y. B.A. EXAMINATION, 2017
GERMAN (ADVANCED)
(2013 PATTERN)**

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

Note :— Use of a dictionary is not allowed.

Frage 1. Übersetzen Sie die folgenden Texte ins Englische oder Marathi!

[26]

(A)

(08)

„Wir essen, was uns schmeckt“, sagen viele Kinder und Jugendliche, denn in den Industrieländern ist der Tisch immer fast reichlich gedeckt. Besonders beliebt sind Pommes Frites mit Ketschup oder Mayonäise, Schnitzel, Hamburger Spaghetti mit Tomatensoße, Curry Wurst, Pizza, Eis und Schokoladen. Mittags sind die Eltern oft noch am Arbeitsplatz und viele Kinder haben keine Lust sich allein etwas zu kochen. Mehr Spaß macht es, Freunde nach der Schule im Fastfood zu treffen. Dort kann man rasch, billig und schnell etwas essen.

(B)

(08)

Möchtest du deine Sprachkenntnisse verbessern? Dann ist wohl ist eine Sprachreise in eine der interessantesten Regionen Deutschlands die beste Idee. Ein Sprachurlaub bietet dir die fantastische Möglichkeit echtes Alltagsdeutsch zu lernen und gleichzeitig eine wunderbare Reise mit unvergesslichen Tagen zu erleben.

Wenn du eine Sprachreise nach Deutschland machst, lernst du nicht nur die Sprache sondern auch die Kultur besser kennen. Du kannst zum Beispiel bei einer deutschen Familie wohnen und ihren Lebensstil erfahren.

(C) Übersetzen Sie ins Deutsche! (Nur 5)

(10)

1. Piercing and tattoos can be dangerous for health.
2. Some festivals are celebrated only in the catholic regions.
3. Every morning I wash my face with cold water.
4. Berlin is the new the capital of Germany.
5. Friends should be reliable and faithful.
6. German kids and even grown up people love gummy bears.

Frage 2. Beantworten Sie ACHT der folgenden Fragen!

[16]

1. Wie viele Jahreszeiten gibt es in Deutschland? Welche?
2. Ist Familie wichtig? Warum?
3. Was sind nach Ihrer Meinung die wichtigen Werte im Leben?

P.T.O.

4. Schreiben Sie kurz über die Landschaft Deutschlands.
5. Ihr Freund/Ihre Freundin ist oft krank. Was soll er/sie essen und trinken? Was soll er/sie nicht essen und trinken?
6. Wie feiern die Deutschen Silvester?
7. Was wissen Sie über die Stadt Frankfurt?
8. Welche Probleme haben die Migranten normalerweise?
9. Wie ist Ihr Lieblingsfest? Wie feiern Sie das?
10. Wann wurde die Berliner Mauer gebaut? Wann wurde sie gefallen?

Frage 3. Grammatik und Wortschatz

[36]

(A) Schreiben Sie die Sätze in Passiv!

(06)

1. Franz dekoriert die Wohnung.
2. Herr und Frau Meier kaufen viele Geschenke.
3. Der Mann kauft Zeitungen am Kiosk.
4. Die Frau wäscht die Kleider.
5. Die Kinder machen die Hausaufgaben.
6. Die Kinder verstecken die Ostereier in den Garten.

(B) Schreiben Sie die Sätze im Präteritum!

(06)

1. Fast jede Frau macht heute ihre Karriere. Früher _____.
2. Früher _____, Heute trinkt er aber wenig Alkohol.
3. Früher _____. Heute hat fast jeder sein eigenes Auto oder Motorrad.
4. Früher _____. Heute tragen sie auch Jeans.
5. Heute lesen die meisten E-Bücher. Früher _____.
6. Man _____ die Berliner Mauer im Jahr 1961.

(C) Bilden Sie das Perfekt!

(06)

1. Man lässt die Butter schmelzen.
2. Ich höre die Leute sprechen.
3. Die Frau kann gut Spanisch.
4. Mit regelmäßigen Übungen lernt man eine Sprache besser und schneller.
5. Die Mädchen sehen die Jungen kommen.
6. Viele junge Paare lassen sich scheiden.

(D) Verbinden Sie die Sätze!

(06)

1. Ich möchte mir ein luxuriöses Leben haben. Ich möchte den Armen helfen.
2. Er hat entschieden. Er lernt Gitarre.
3. Es ist heute ganz selbstverständlich. Jede Frau hat einen Job.
4. Die Leute haben keine Zeit. Sie sitzen richtig am Tisch und essen.
5. Das Leben in der WG hat Vorteile. Es hat auch Nachteile.
6. Das Krokodil lebt auf dem Land. Es lebt auch im Wasser.

(E) Bilden Sie Relativsätze!

(06)

1. Die Lehrerin unterrichtet gut. Sie kommt aus Deutschland.
2. Der Mann ist sehr nett. Ich kenne ihn seit zwei Jahren.
3. Pune ist eine Stadt. Sie hat viele ausländische Firmen.
4. Meine Großeltern sind sehr nett. Man kann mit ihnen alles diskutieren.
5. Herr Giessler war Manager bei Bosch. Heute arbeitet er nicht mehr.
6. Oma, kannst du uns die Geschichte erzählen? In der Geschichte spielten Ram und Seeta die Hauptrollen.

(F) Ergänzen Sie das richtige Wort!

(06)

1. In Deutschland ist ein Kleeblatt ein _____.
2. _____ bedeutet, dass mehrere junge Leute eine Wohnung teilen.
3. Tattoos und Piercing kann für die Haut _____ sein.
4. Heute kommen viele Migranten nach Deutschland. Es ist heute ein _____ land.
5. Leipzig ist bekannt als die _____ Deutschlands.
6. Viele Leute wollen sehr stark abnehmen. Sie essen und trinken kaum und machen zu viele Übungen und belästigen den Körper. Das nennt man den _____.

Frage 4. Lesen Sie den folgenden Text und beantworten Sie die darauf folgenden [12] Fragen!

40 Millionen Deutsche ab 14 Jahren sind mindestens in einem sozialen Netzwerk Mitglied. 2010 waren es erst ca. 30 Millionen, 2011 sind es 40 Millionen. Ohne Internet-Profil sind sehr schnell „out“. Durchschnittlich sind die Mitglieder in 2,5 Communities angemeldet. Sie haben dort insgesamt 133 Kontakte. Jüngere User sind dabei kontaktfreudiger. Fast jeder Dritte unter 30 hat über 200 Personen in seiner Kontaktliste.

Wie viel Zeit verbringt man in Netzwerken? Die Dauer variiert stark. Heavy User verbringen täglich mehr als 2 Stunden in den Netzwerken. Mit 80 zu 74 Prozent sind Frauen aktiver als Männer. Die meisten User wollen Kontakte zu Freunden und Bekannten pflegen. Für 78 Prozent der Community User ist das sehr wichtig. 41 Prozent wollen gleiche Interessen mit anderen Menschen austauschen, und 30 Prozent wollen neue Freunde oder Bekannte finden. 6 Prozent lernen so ihren Lebenspartner kennen. Communities sind nicht nur Networks zwischen Menschen, sondern auch wichtig im Job. Die meisten Menschen machen gute Erfahrungen in den Netzwerken, nur einige haben etwas Negatives berichtet.

A. Beantworten Sie die Fragen!

(08)

1. Wofür benutzen Leute Soziale Netzwerke?
2. Sind Sie Mitglied in einem sozialen Netzwerk? Welches?
3. Wie viel Zeit verbringen Sie in sozialen Netzwerken? Was machen Sie?
4. Nennen Sie die Vorteile und Nachteile von sozialen Netzwerken.

B. Richtig oder Falsch! (02)

1. Junge Leute benutzen Soziale Netzwerke mehr.
2. Männer sind heavy User als Frauen.
3. Einige können im Internet Liebe finden.
4. Manchmal können soziale Netzwerke auch negativ benutzt werden.

C. Suchen Sie aus dem text: (02)

1. Gegenteil von schwach
2. Synonym für ‚jeden Tag‘

Frage 5. Ergänzen Sie den Dialog! [10]

Beim Arzt

- Guten Tag, Herr Doktor.
▪ _____ ?
- Ich habe schreckliche Bauchschmerzen.
▪ _____ ?
- Seit gestern.
▪ _____ ?
- Hier oben. Aua!
▪ _____
Zwei Steaks, ein Paar Kartoffeln mit Soße, einen Salat, ein paar Gläschen Bier, als Nachspeise drei Stück Kuchen und einen Kaffee.
▪ _____
- Vielen Dank.

[5101]-EXT-104

GERMAN (BASIC)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Note :— *All questions are compulsory. Use of a dictionary is not allowed.*

Frage I. Übersetzen Sie!

[15]

(A) Übersetzen Sie ins Englische oder Marathi!

(10)

Kira Black ist krank und daher ist ihr ganzer Tag schlecht. Jeden Tag steht sie um sechs Uhr auf, aber heute schläft sie viel länger. Um neun Uhr nimmt sie ein Bad und um zehn Uhr isst sie immer Frühstück. Heute sitzt sie bis zum elf Uhr auf dem Sofa und liest ihr Lieblingsbuch. Am Nachmittag macht Kira keine Hausaufgaben, sie hat Kopfschmerzen. Um fünf Uhr kocht ihre Mutter ein frühes Abendessen für die ganze Familie. Daher essen Kira, ihre Mutter, ihr Vater und ihre Schwester um halb sechs zu Abend. Nach dem Abendessen sehen Kira und ihre Schwester im Wohnzimmer fern. Sie lieben die Fernsehserie „Tatort“. Bevor sie ins Bett gehen, spielen sie die „Blacks Monopoly.“ In der Nacht schläft Kira nicht gut, aber am nächsten Morgen fühlt sie sich viel besser und hat ihr typisches Frühstück, Brot mit Eiern und ein Glas Orangensaft.

(B) Übersetzen Sie in Deutsche! (Nur 5)

(05)

1. I would like to drink beer.
2. Swimming is not allowed here.
3. Maria is hanging the clock on the wall.
4. Paul had an accident.
5. I need a calculator.
6. They stay in London and have two children.

Frage II.

[20]

(A) Beantworten Sie die folgenden Fragen! (Nur 5)

(10)

1. Was machen Sie in Ihrer Freizeit?
2. Nennen Sie zwei Schulfächer auf Deutsch !
3. Was essen Sie gern?
4. Was möchten Sie werden?
5. Was sind Ihre Hobbys?
6. Nennen Sie zwei deutsche Persönlichkeiten!
7. Ihr/e Freund/Freundin hat Kopfschmerzen. Wohin geht Sie?

(B) Schreiben Sie! (05)

Sie sind in Italien und machen eine Reise mit Ihrer Familie. Schreiben Sie eine Ansichtskarte an Ihren Freund/ Ihre Freundin!

(C) Schreiben Sie einen Dialog! (05)

1. Sie möchten am Wochenende einen Film mit Ihrem/Ihrer Freund/Freundin sehen. Rufen Sie ihn/sie an !

ODER

2. Sie machen eine Geburtstagsparty zu Hause und möchten Ihren/Ihre Freund/Freundin einladen. Rufen Sie ihn/sie an.

Frage III. Grammatik [35]

(A) Ergänzen Sie die richtigen Personalpronomen! (05)

1. Sind die Kinder laut? Ja, ____ sind laut.
2. Ich habe gestern eine Lampe gekauft, ____ ist sehr schön.
3. Das ist Herr Müller. ____ ist unser Lehrer.
4. Dieser Sportler ist sehr berühmt. Der Reporter sucht ____.
5. „Petra und Jan, seid ____ mit der Hausaufgabe fertig?“

(B) Ergänzen Sie die richtigen Possessivpronomen! (05)

1. Das ist Familie Braun. Das ist ____ Haus.
2. Frau Siebert und ____ Tochter gehen ins Kino.
3. Wir fahren nach Deutschland. ____ Koffer ist neu.
4. Das ist mein Freund Paul. ____ Frau ist sehr hübsch.
5. „Frau Schmidt, ist das ____ Buch?“

(C) Ergänzen Sie die richtigen bestimmten/unbestimmten Artikel! (05)

1. Meine Mutter stellt die Bücher in d ____ Regal.
2. Martina hat ein ____ Balkon in ihrer Wohnung.
3. Wir brauchen d ____ Stuhl.
4. Karin hat d ____ Blumen gekauft.
5. Ich habe e ____ Problem.

(D) Schreiben Sie das richtige Modalverb! (05)

1. Die Kinder ____ kein Alkohol trinken.

2. Thomas ____ sehr gut Spanisch sprechen.
3. Heute ist es zu warm. Ich ____ ein Bier trinken.
4. Ich ____ den Film nicht sehen Ich bin nur 10 Jahre alt.
5. Toll ! Dann ____ wir schwimmen gehen.

(E) Formulieren Sie die Sätze ins Imperativ um! (05)

1. das Fenster- zumachen. (du- Form)
2. schneller- laufen- im Garten- nicht. (ihr- Form)
3. die Postkarte- heute schreiben. (höfliche Bitte)
4. das Geschirr- spülen- jetzt. (du - Form)
5. das Salz- geben- mir. (Sie -Form)

(F) Bilden Sie das Perfekt! (05)

1. Sonja nimmt das Geld aus der Tasche.
2. Am Wochenende fahren wir nach Bielefeld.
3. Mein Bruder studiert an der Pune Universität.
4. Ich komme am Freitag.
5. Ich höre im Unterricht zu.

(G) Bilden Sie Fragen! (05)

1. Die Köchin macht die Suppe.
2. Sie arbeiten täglich von 9 bis 7 Uhr.
3. Die Mädchen tanzen auf den Tischen.
4. Der Lehrer kommt aus der Türkei.
5. Das Handy kostet 70 Euro.

Frage IV. Wortschatz [20]

(A) Was passt nicht? (05)

1. Montag – Donnerstag – Abend - Samstag.
2. Wohnzimmer - Arbeitszimmer – Schlafzimmer - Terasse.
3. Toilette – Schreibtisch – Sessel – Regal.
4. Lehrerin – Universität – Arzt – Automechaniker.
5. Baum – See – Strand – Fluss.

(B) Schreiben Sie das richtige Wort! (05)

1. China, Indien, Frankreich. Das sind alle ____ .
2. Januar, März, April. Das sind alle ____ .
3. Jan: Vorname ; Müller ____ .

4. Musik: hören ; Gitarre ____.

5. Bett: schlafen ; Stuhl ____.

(C) Welche Wörter passen zu dem Thema? Schreiben Sie mindestens 5 Wörter (10)

pro Thema!

1. Krankenhaus   2. Schule   3. Restaurant   4. Wohnung

Frage V. Lesen Sie den Text und beantworten Sie die folgenden Fragen! [10]

Azusa kommt aus Osaka. Kennt ihr Osaka nicht? Es ist eine Stadt in Japan. Azusa möchte in Deutschland Medizin studieren. Jetzt lernt sie Deutsch und besucht einen Sprachkurs in Köln. In ihrer Gruppe sind noch sieben andere Studentinnen und neun Studenten. Heute ist Azusa spät aufgestanden: Sie hat ihren Wecker nicht gehört. Sie hat schnell gewaschen, angezogen und kein Frühstück gegessen.

Zum Glück ist der Bus gleich gekommen! Im Kurs haben alle Studenten ein Diktat geschrieben. Es war nicht sehr schwierig, aber Azusa war nervös und hat drei Fehler gemacht. Nur Anne und Alexander haben das Diktat ohne Fehler geschrieben. Nach dem Unterricht ist Azusa mit Neo und Vanessa in die Kantine gegangen und hat Kartoffel mit Reis gegessen. Es hat lecker geschmeckt. Vanessa hat Gemüsesuppe gewählt und Neo hat nur Salat gegessen.

Dann ist Azusa nach Hause gegangen. Zu Hause hat sie noch einen Brief an ihre Eltern geschrieben. Am Abend ist sie zum Zentrum gefahren und hat Michael, ihrem Freund getroffen. Sie sind ins Kino gegangen und haben eine Komödie gesehen. Um neun Uhr ist Azusa nach Hause gekommen. Sie war schon müde und ist schnell ins Bett gegangen.

(A) Beantworten Sie die folgenden Fragen! (03)

1. Woher kommt Azusa?
2. Wo macht Azusa den Sprachkurs?
3. Was hat Azusa im Kino gesehen?

(B) Richtig oder Falsch? (04)

1. Azusa möchte Medizin studieren.
2. Vanessa hat Salat und Neo hat Reis in der Kantine gegessen.
3. Azusa hat einen Brief an ihren Freund geschrieben.
4. Azusa hat volle Punkte im Diktat bekommen.

(C) Suchen Sie drei Adjektive aus dem Text! (03)

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	

EXT-[5101]-106

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2017

GUJARATI

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

પ્રશ્ન:- ૧ નીચેના માંથી કોઈ પણ એક વિષય પર નિબંધ લખો. [20]

૧ શિક્ષણ અને સમાજ

૨ પ્રદુષણ એક સાર્વત્રિક સમસ્યા

૩ મારા જીવન ના ઘડવૈયા

૪ પરિશ્રમ એજ પારસમણિ

પ્રશ્ન:- ૨ કોઈ પણ એક પ્રશ્ન નો સવિસ્તાર ઉત્તર લખો. [20]

૧ પ્રવાસ સાહિત્ય વિષે વિસ્તૃત માં માહિતી આપો

૨ ગુજરાતી ભાષા માં પ્રવાસ સાહિત્ય પ્રમાણ માં સમૃદ્ધ છે. અમર પ્રવાસો ના આધારે સમજાવો.

પ્રશ્ન:- ૩ કોઈ પણ એક પ્રશ્ન નો સવિસ્તાર ઉત્તર લખો. [20]

૧ કવિ ઉમાશંકર જોશી એ સોનેટ નો પ્રકાર હોંશભેર ખેડ્યો છે. સમજાવો.

૨ ઉમાશંકર જોશી નું જીવન અને કવન આલેખો.

P.T.O.

પ્રશ્ન ૪ (અ) ટૂંકનોંધ લખો. (કોઈ પણ એક)

[10]

- ૧ નવનીત પારેખ એક અઠંગ યાત્રી છે. સમજાવો.
- ૨ બોરોબદુર ચઢતા ભાવિક યાત્રી શરીરરૂપે જ નહિ પરંતુ આધ્યાત્મિક રીતે પણ ઉર્ધ્વગતિ ને પામે છે. સમજાવો

(બ) ટૂંકનોંધ લખો.(કોઈ પણ એક)

[10]

- ૧ કલા નો શાહિદ કાવ્ય માં વર્ણવેલી કવિ ની વ્યથા.
- ૨ કવિ ઉમાશંકર જોશી ના પ્રેમ નિરૂપતા કાવ્યો.

પ્રશ્ન ૫ (અ) પૂર્વાપર સંબંધ લખો. (એક ગદ્ય એક પદ્ય)

[10]

- ૧ અરે અરે જાણે શું થઈ ગયું? હૈયું કેમ હાથ ના રહ્યું?
- ૨ તમને દેખી ને મારા નેણાં હંસિયા જી.
- ૩ આત્મા તણું અમર સંગીત પ્રાણવાન
- ૪ ઉર ચહુ તવ આજ પિછાનવી.

(બ) પત્રલેખન

[10]

આપણા જીવન માં વૃક્ષો નું મહત્વની સમજ આપતો એક પત્ર તમારા મિત્ર ને લખો.

અથવા

અહેવાલ લેખન 'રક્તદાન શિબિર' વિશે આશરે એકસો શબ્દોમાં અહેવાલ લખો .

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

EXT-[5101]-107

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2017

URDU

(Group-B)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :—(1) Attempt *All* questions.

(2) Figures to the left indicate full marks.

(A) Bang-e-Dara Part-I.

(B) Chand Hum Asr by Maulvi Abdul Haque.

نوٹ : تمام سوالات لازمی ہیں۔

[۱۵] ۱۔ اُردو نظم نگاری کے آغاز و ارتقاء کا جائزہ لیجئے۔

یا

اُردو نظم نگاری کا فنی جائزہ لیجئے۔

[۱۵] ۲۔ صنف خاکہ نگاری کے اصول قلمبند کیجئے۔

یا

اُردو خاکہ نگاری کی تاریخ پر مفصل نوٹ لکھئے۔

[۱۵] ۳۔ علامہ اقبال کی شاعری میں حب الوطنی کے جذبے کو واضح کیجئے۔

یا

بحیثیت نظم گو شاعر اقبال کا ادبی مقام متعین کیجئے۔

P.T.O.

۴۔ مولوی عبدالحق کی خاکہ نگاری کا تنقیدی جائزہ لیجئے۔ [۱۵]

یا

مولوی عبدالحق کی حیات و شخصیت پر سیر حاصل تبصرہ کیجئے۔

۵۔ (الف) ذیل میں سے کسی ایک نظم کا مرکزی خیال بیان کرتے ہوئے تشریح کیجئے: [۱۲]

(۱) صدائے درد

(۲) انسان اور بزم قدرت

(۳) موج دریا

(ب) دئے گئے خاکوں میں سے کسی ایک کا تنقیدی جائزہ لیجئے: [۱۰]

(۱) محمد علی جوہر

(۲) گدڑی کا لال۔ نور خان

(۳) سید محمود

(ج) ذیل کے اشعار میں سے کوئی چھ کی تشریح بحوالہء متن کیجئے: [۱۸]

(۱) مطمئن ہے تو، پریشاں مثلِ بورہتا ہوں میں

زنجی شمشیرِ ذوقِ جستجو رہتا ہوں میں

(۲) مجھ کو قدرت نے سکھایا ہے درافشاں ہونا

ناقہء شاہدِ رحمت کا حودی خواں ہونا

(۳) نور سے دور ہوں ظلمت میں گرفتار ہوں میں

کیوں سیہ روز، سیہ بخت، سیہ کار ہوں میں

- (۴) نور خورشید کی محتاج ہے ہستی میری
اور بے منت خورشید ہے چمک تیری
- (۵) جفا جو عشق میں ہوتی ہے وہ جفا ہی نہیں
ستم نہ ہو تو محبت میں کچھ مزہ ہی نہیں
- (۶) مہر کا پر تو ترے حق میں ہے پیغام اجل
محو کر دیتا ہے مجھ کو جلوہ حسن ازل
- (۷) میں اچھلتی ہوں کبھی جذبہء مہ کامل سے
جوش میں سر کو پکنتی ہوں کبھی ساحل سے
- (۸) مقام ہمسفروں سے ہو اسقدر آگے
کہ سمجھے منزل مقصود کا رواں مجھ کو

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—12

Seat No.	

[5101]-EXT-110

F.Y. B.A. (EXT.) EXAMINATION, 2017

HINDI (G-1)

(प्रयोजनमूलक हिंदी)

(Functional Hindi)

(2013 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 100

सूचनाएँ :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. (अ) निम्नलिखित अंग्रेजी पारिभाषिक शब्दों में से किन्हीं दस शब्दों के हिंदी पर्याय लिखिए : [10]

(i) Accounts officer

(ii) Credit

(iii) Declaration

(iv) Factor

(v) Joint account

(vi) Manager

(vii) Negotiation

(viii) Parliament

P.T.O.

(ix) Qualification

(x) Recovery

(xi) Tendency

(xii) Willing

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं दस गणितीय आँकड़ों तथा चिह्नों को मानक हिंदी वर्तनी के अनुसार शब्दों में लिखिए : [10]

(i) 15

(ii) 60

(iii) $40 + 40 = 80$

(iv) $100 - 25 = 75$

(v) $25 \times 4 = 100$

(vi) $75 - 25 = 50$

(vii) 90%

(viii) $10\frac{1}{3}$

(ix) $\frac{5}{6}$

(x) 85%

(xi) 8.4

(xii) 26.3

2. निम्नलिखित वाक्यों में से किन्हीं दस वाक्यों को मानक वर्तनी के आधार पर शुद्ध करके फिर से लिखिए : [10]

- (i) वह इधर-किधर क्यों देख रहा है ?
- (ii) वह आप से आप चला गया।
- (iii) मोहन को सिर में दर्द है।
- (iv) विकास को कोई भी सन्तान नहीं है।
- (v) मेरा अनेकों व्यक्तियोंसे परिचय है।
- (vi) शीला आपसे आप चली गई।
- (vii) उस पुस्तक की कथाओं अच्छी हैं।
- (viii) भारत वर्ष में अनेक नेते हैं।
- (ix) इस कमरा में कितनी खिड़कियाँ हैं ?
- (x) अपने भाई को देखकर उसने संतोष का साँस लिया।
- (xi) उसने बातें करना भी नहीं सीखे।
- (xii) यह काम भोजन का पहले होना चाहिए।

3. (अ) निम्नलिखित परिच्छेद का एक-तिहाई शब्दों में सारलेखन (संक्षेपण) कर उसे उचित शीर्षक दीजिए : [6]

आज भारत की नई पीढ़ी के सामने सवाल करने वाली, मापदण्ड निर्धारित करने वाली है वह पुरानी पीढ़ी जिसने देश स्वाधीनता का अद्भुत संग्राम लड़ा। नई पीढ़ी को उसकी महत्ता से इनकार नहीं किन्तु आज उससे पिता का यह गौरव उसकी छाती का बोझ बना जा रहा है। पुरानी पीढ़ी में तीन वर्ग हैं—एक वह जो स्वार्थ की फसल काटने में मस्त है, जिसके स्वार्थ ने वातावरण में सबसे बड़ा जहर घोला है। दूसरा वह जो हर कदम पर युवक को लाच्छित

करता है और जताता है कि जब वह युवा था तो देश के लिए सिर काटने को तैयार रहता था—आज का युवक सिर्फ रोमांस करना और अपनी हर नाजायज माँग नाजायज तरीके से मनवाने में लगा है। तीसरा वह वर्ग है जो युवक को अपना दोस्त मानने का दम भरता है और हर कदम पर उसे 'सही मार्ग निर्देश' देना चाहता है ताकि नई पीढ़ी उसे कुचलती हुई न निकल जाये। इन तीनों वर्गों से युवा ऊब चुके हैं।

(आ) निम्नलिखित पत्रों में से किन्हीं दो पत्रों के प्रारूप तैयार कीजिए : [10]

- (i) अक्षय/अंकिता पटेल, 120 समता बिहार, राजीव गांधी मार्ग, दिल्ली से, अमर/अमृता सोनी, शिवाजीनगर, पुणे को वार्षिक स्नेह सम्मेलन देखने हेतु निमंत्रण पत्र लिखता/लिखती है।
- (ii) शुभम/सायली पाण्डे, सुभाष चौक, महाड से, पानी की अनियमितता के संदर्भ में, प्रबंधक, नगर निगम महाड के नाम शिकायत पत्र लिखता/लिखती है।
- (iii) प्रशांत/प्रियंका गांधी, कामायनी नगर, लासलगाँव से केंद्रीय हिंदी निदेशालय, नई दिल्ली को 'हिंदी अधिकारी' पद हेतु आवेदन पत्र लिखता/लिखती है।

4. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो विषयों पर समाचार-पत्र अथवा दूरदर्शन के लिए विज्ञापन का नमूना तैयार कीजिए : [10]

- (i) सड़क सुरक्षा सप्ताह अभियान का विज्ञापन
- (ii) चाय का विज्ञापन
- (iii) जीवन बीमा निगम (LIC) का विज्ञापन
- (iv) 'फेअर अँड लव्हली' क्रीम का विज्ञापन।

(आ) निम्नलिखित अँग्रेजी अथवा मराठी परिच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [6]

In olden days society was free from a number of evils which we find in the modern times. There were no thieves and no robbers. History tells us that in the days of ancient Hindu King's people did not lock their doors. People were honest and truthful. They had a just for life. In the modern days man lives constantly in fear of war. There were wars in the olden times also but there were not so fierce. Weapons of war were not so destructive as they are today. Wars were limited only to the battlefield. They did no harm to the civilians. Battle hours were fixed. Soldiers of the opposite camps could mix freely with one another after the battle hours.

अथवा

आजच्या काळापेक्षा जुन्या काळातला समाज वाईट गोष्टीपासून अलिप्त होता. त्यावेळेस चोर व डाकू नव्हते. इतिहासात आढळते की प्राचीन हिंदू राज्याच्या काळात लोक आपल्या घराला कुलूप लावत नसत. लोक विश्वासू आणि खरे होते. त्यांचे जीवन आनंदी होते. परंतु आजचा माणूस सतत युद्धाच्या सावलीत जगत आहे. जुन्या काळातले युद्ध आजच्या युद्धासारखे भयानक नव्हते. त्यातही युद्धाची आयुधे देखील विनाशकारी नव्हती. युद्धे देखील रणभूमीपूरती सीमीति होती. ती लोकांना त्रास देत नसत. युद्धाची वेळ निश्चित होती. युद्धाची वेळ संपल्यानंतर परस्पर विरोधी सैनिक आपल्या मनात कुठलीही तेढ न ठेवता आपसात भेटत असे.

5. (अ) निम्नलिखित लघूत्तरीय प्रश्नों में से किन्हीं **तीन** के उत्तर लिखिए : [18]

(i) प्रयोजनमूलक हिंदी की विशेषताएँ लिखिए।

(ii) प्रयोजनमूलक हिंदी के विविध कार्यक्षेत्रों का सामान्य परिचय दीजिए।

(iii) देवनागरी लिपि की विशेषताएँ लिखिए।

(iv) जनसंचार के प्रमुख माध्यमों को स्पष्ट कीजिए।

(आ) निम्नलिखित विषयों में से किन्हीं **चार** पर टिप्पणियाँ लिखिए : [20]

(i) प्रयोजनमूलक हिंदी का स्वरूप

(ii) सम्प्रेषण कौशल

(iii) संपर्क भाषा के रूप में हिंदी

(iv) विधि क्षेत्र में प्रयोजनमूलक हिंदी

(v) सारलेखन का स्वरूप

(vi) अनुवाद का अर्थ, स्वरूप।

[5101]-EXT-110

(हिंदी सामान्य स्तर)

पाठ्य-पुस्तकें : — (i) गद्य वैभव

संपादक : डॉ. राजेंद्र खैरनार

(ii) काव्य सरिता

संपादक : डॉ. सुरेश सालुंके

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 100

सूचनाएँ :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

1. निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [20]

- (i) 'पंचलाइट' कहानी में चित्रित ग्रामीण जीवन को संक्षेप में समझाइए।
- (ii) खड्गसिंह का मन बाबा भारती के किस व्यवहार से परिवर्तित हुआ ?
- (iii) 'भगत की गत' व्यंग्य पाठ के आधार पर भगत का चरित्र-चित्रण कीजिए।
- (iv) 'महानगर की मैथिली' कहानी में मैथिली की चरित्रगत विशेषताएँ लिखिए।
- (v) 'मेरा ज्ञान मेरा अज्ञान' निबंध का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।
- (vi) 'बहू ही विदा' एकांकी के माध्यम से विनोद रस्तोगी कौनसा संदेश देना चाहते हैं ?

2. निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [20]

- (i) सुभद्रा कुमारी चौहान ने अभिनव पूजा का आदर्श किस प्रकार प्रस्तुत किया है ?

- (ii) 'स्नेह निर्झर बह गया है' कविता का भावार्थ अपने शब्दों में लिखिए।
- (iii) 'दोनों ओर प्रेम पलता है' कविता में चित्रित प्रेम की समर्पण भावना स्पष्ट कीजिए।
- (iv) 'जो शिलाएँ तोड़ते हैं' कविता के आधार पर श्रम और श्रमिक का महत्त्व स्पष्ट कीजिए।
- (v) पठित कविता के आधार पर अकाल और उसके बाद की स्थिति का वर्णन कीजिए।
- (vi) 'भोर हो गई' कविता में कवि ने नये युग की नई सुबह का वर्णन किन शब्दों में किया है ?

3. (अ) निम्नलिखित अवतरणों में से किन्हीं दो की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [12]

- (i) "अपनी अपनी तकदीर की बात है भाई साहब, कोई किसी दूसरे की तकदीर थोड़े ही ले सकता है ?"
- (ii) "देखो, कहने को यह बीबी है। यह बेटा है। यह बेटा है। यह मकान है। यह जायदाद है। यह नातेदार है। लेकिन सच पूछो तो कोई किसी का नहीं।"
- (iii) "हियाँ तो कोई-न-कोई मरकर ही आता है। पर टैम भी तो देखना चाहिए कि नई। किन्ती रात हो गई है।"

(आ) निम्नलिखित अवतरणों में से किन्हीं दो की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [12]

- (i) "आम की यह डाल जो सूखी दिखी,
कह रही है—अब यहाँ पिक आ शिखी
नहीं आते, पंक्ति मैं वह हूँ लिखी
नहीं जिसका अर्थ—जीवन दह गया है।"

(ii) “लेकिन मुझे फेंको मत
इतिहासों की सामूहिक गति
सहसा झूठी पड़ जाने पर क्या जाने
सच्चाई टूटे या पहियों का आश्रय ले।”

(iii) “कितने प्याले हिल जाते हैं,
गिर मिट्टी में मिल जाते हैं,
जो गिरते हैं कब उठते हैं,
पर बोलो टूटे प्यालों पर, कब मदिरालय पछताता है!”

4. (अ) निम्नलिखित पारिभाषिक शब्दों में से किन्हीं आठ के हिंदी पर्याय लिखिए : [8]

- (i) Account
- (ii) Capital
- (iii) Balance
- (iv) Deputation
- (v) Evaluation
- (vi) Explanation
- (vii) Immediate
- (viii) Ordinance
- (ix) Salary
- (x) Tourism

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं छह वाक्यों को शुद्ध करके फिर से लिखिए : [6]

- (i) मैं स्वयं गीत गा रहा था।
- (ii) दशरथ को चार बेटे थे।
- (iii) देश का सरकार बदल गया।
- (iv) दोपहर के समय आचार्य जी शमशान पहुँचा।
- (v) मैं मेरे घर को जाता हूँ।
- (vi) पिताजी हमको यात्रा पर ले गया।
- (vii) सभा में बहुत वक्ते आये थे।
- (viii) हमको माता-पिता की सेवा करना चाहिए।

(इ) निम्नलिखित में से किसी एक परिच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [6]

- (i) In olden days society was free from a number of evils which we find in the modern times. There were no thieves and no robbers. History tells us that in the days of ancient Hindu King's people did not lock their doors. People were honest and truthful. They had a just for life. In the modern days man lives constantly in fear of war. There were war's in the olden times also but there were not so fierce. Weapons of war were not so destructive as they are today. Wars were limited only to the battlefield. They did no harm to the civilians. Battle hours were fixed. Soldiers of the opposite camps could mix freely with one another after the battle hours.

- (ii) आजच्या काळापेक्षा जुन्या काळातला समाज वाईट गोष्टीपासून अलिप्त होता. त्यावेळेस चोर व डाकू नव्हते. इतिहासात आढळते की प्राचीन हिंदू राजांच्या काळात लोक आपल्या घराला कुलूप लावत नसत. लोक विश्वासू आणि खरे होते. त्यांचे जीवन आनंदी होते. परंतू आजचा माणूस सतत युद्धाच्या सावलीत जगत आहे. जुन्या काळातले युद्ध आजच्या युद्धासारखे भयानक नव्हते. त्यातही युद्धाची आयुधे देखील विनाशकारी नव्हती. युद्धे देखील रणभूमीपुरती सीमित होती. ती लोकांना त्रास देत नसत. युद्धाची वेळ निश्चित होती. युद्धाची वेळ संपल्यानंतर परस्पर सैनिक आपल्या मनात कुठतीही तेढ व ठेवता आपसात भेटत असे.

अथवा

निम्नलिखित परिच्छेद का एक-तिहाई शब्दों में सारलेखन (संक्षेपण) कर उसे उचित शीर्षक दीजिए :

वर्तमान काल विज्ञान का युग माना जाना है। समाचार-पत्रों के अतिरिक्त रेडिओ तथा टेलिविजन भी विज्ञापन के सफल साधन हैं। विज्ञापन का मूल उद्देश्य उत्पादन तथा उपभोक्ता में सीधा सम्पर्क स्थापित करना होता है। जितना अधिक विज्ञापन किसी पदार्थ का होगा उतनी ही अधिक लोकप्रियता बढ़ेगी। इन विज्ञापनों पर धन तो अधिक व्यय होता है, पर इससे बिक्री बढ़ जाती है, ग्राहक जब इन आकर्षक विज्ञापनों को देखता है, तो वह उस वस्तु विशेष के प्रति आकृष्ट होकर उसे खरीदने के लिए बाध्य हो जाता है।

- (ई) निम्नलिखित पत्रों में से किसी एक पत्र का प्रारूप तैयार कीजिए : [6]

(i) चंद्रकात/चंद्रिका येवले 521, शिवांजली, प्रतापनगर नासिक-422004 से प्रधानाचार्य एम. जी. व्ही. शिक्षण संस्था, नासिक के नाम हिंदी अध्यापक पद के लिए आवेदन पत्र लिखता/लिखती है।

(ii) मा. स्वास्थ्य अधिकारी नगर परिषद, सातारा को संजय/संगीता देवताले 421, शिवनेरी, शाहूनगर नेहरू मार्ग, सातारा से पत्र लिखकर उसमें अपने मुहल्ले में बढ़ती हुई गंदगी के बारे में शिकायत करते हुए आवश्यक प्रबंध करने का अनुरोध करता/करती है।

5. निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर निबंध लिखिए : [10]

(i) आज का विद्यार्थी

(ii) महँगाई : एक विकट समस्या

(iii) मोबाईल : वरदान या अभिशाप।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	

EXT-[5101]-111

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2017

PERSIAN

General Paper I

(Text : Aks-e-Farsi)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :—(1) All questions are compulsory.

(2) Figures to the right indicate full marks.

1. Define and illustrate any *six* of the following :

[12]

استعاره (۱)

تجنیس ناقص (۲)

مبالغه (۳)

تلمیح (۴)

تشبیہ (۵)

لف و نشر (۶)

تضاد (۷)

حسن تعلیل (۸)

P.T.O.

2. Write short notes on any *three* of the following : [15]

- (۱) نظم
- (۲) رباعی
- (۳) مرثیه
- (۴) غزل
- (۵) قطعه

3. (A) Reproduce any *one* story of the following : [12]

- (۱) حکایت درتوکل
- (۲) حکایت مصاحبتِ ناجنس
- (۳) حکایت صلہ رحمی

(B) Write short notes on any *three* of the following : [15]

- (۱) حافظ شیرازی
- (۲) عمر خیام
- (۳) امیر خسرو
- (۴) اقبال
- (۵) پروین اعتصامی

4. Translate and explain any *ten* couplets of the following : [20]

- (۱) خدایا جہاں پادشاہی تراست
زما خدمت آید خدائی تراست

- (۲) گلِ من سبزه زاری کرد پیدا
زمانه تو بهاری کرد پیدا
- (۳) جان زتن بُردی و در جانی هنوز
دردِ هادادی و درمانی هنوز
- (۴) آئینه سکندر جام جم است بنگر
تا بر تو عرضه دارد احوالِ ملک دارا
- (۵) تاز چلو انم که سرمستِ سخن خواهد شدن
ایں می از قحطِ خریداری کهن خواهد شدن
- (۶) گاهی از من به سخن پا دکنید
درد دل خاک دلم شاد کنید
- (۷) آه دستِ پسرم یافت خراش
وای پای یسرُم خورد بسنه
- (۸) بگردون خروشنده و تند جوش
میانِ نشمیں چوماهی خموش
- (۹) عنانِ نفس، ندادم چو غافلانِ از دست
اکنون بر دست توانا دو صد نان دارم
- (۱۰) شعله ای از خاک او باز آفریں
آن طلب آں جستجو باز آفریں

(۱۱) دکان کید بر و جای دیگری بکشای

فروش نیست در آنجا که من دکان دارم

(۱۲) چه دادی جز یکی درهم که خواهی

بهشت و نعمت ارض و سمارا

5. (A) Translate any *two* passages of the following : [16]

(۱) دو امیرزادے در مصر بودند۔ یکے علم آموخت و دیگرے مال اندوخت علاقبت

الامرایں پکے علامہ گشت و آں دیگر عزیز مصر شد۔ پس ایں تو انگر بر چشم مقارت

در فقیہہ نظر کر دے۔ و گفتمے من بہ سلطنت رسیدم و تو ہم چناں در

مسکنت بماندی۔ گفت ای برادر شکر نعمت باری عزاسمہ ہمچناں بر من اقروں

تراست کہ میراث پینمبراں یا تم یعنی علم و ترا میراث فرعون و ہا مان رسید یعنی

ممال مصر۔

(۲) درویشے مجرد بگوشہء صحرائے نشہ بود پادشایے بروے بگذشت درویش از آنجا

کہ فراغ ملک قناعت است بدو التفات نہ کرد سلطان از آنجا کہ سلوت سلطنت

است برنجیدہ و گفت ایں طائعه خرقہ پوشاں امثال پہانم انداہلیت و آدمیت

ندارند وزیر نزدیکشی آمد و گفت اے جوانمرد سلطان روئے زمین بر تو گذر کرد

خدمتے نہ کردی و شرائط ادب بجا نیاوردی گفت سلطان را بگوی تا توقع خدمت

از کسے دارد کہ توقع بہ نعمت او دارد و دیگر برانکہ ملوک از بہر پاس رعیت اند نہ

رعیت از بہر طاعت ملوک۔

(۳) برلب چشمہ پپائے درخت مویشے خانہ گرفتہ بود۔ و غوکے نیز دراں آب بسرمی نمود۔ روزے برلب آب آمدہ نغمہ سرائی آغاز نہاد موش برآں آواز دلخراش از خانہ برآمدہ نشاطے می کرد و سرے می جنبنید۔ غوک باو طرح آشنائی انگند۔ روزے موش باغوک گفت : تو زیر آب قرار دادی، اگر فریاد کنم از شور غوکان دیگر بگوش تو نمی رسد چاره آں چیست ؟ غوک گفت، این کار بردل دانائے تو حوالہ است۔

(B) Translate the unseen English passage in Persian, Urdu or Marathi : [10]

Indians have been skilled mathematicians for thousands of years. India was the birth place of many important mathematical concepts. The concept of zero originated in India. It is from India that the world learned the decimal system.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	

[5101]-EXT-112

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

SANSKRIT (संस्कृत)

G-1 : Surabhāratī (सुरभारती)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत।

All questions are compulsory.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

1. 'अ' आणि 'ब' विभागातील प्रत्येकी कोणत्याही दोहोंचे मराठीत किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा : [20]

Translate each *two* from Section 'A' and Section 'B' into Marathi or English :

'अ' विभाग

(Section 'A')

(1) परिव्राजिका — तेन हि दंशच्छेदः पूर्वकमेति श्रूयते । स तावदस्य क्रियताम् ।
छेदो दंशस्य दाहो वा क्षतेर्वा रक्तमोक्षणम् ।

एतानि दष्टमात्राणामायुषः प्रतिपत्तयः ॥

राजा — संप्रति विषवैद्यानां कर्म । जयसेने, क्षिप्रमाहूयतां ध्रुवसिद्धिः ।

प्रतीहारी — यद्देव आज्ञापयति ।

(इति निष्क्रान्ता)

P.T.O.

- (2) ततः सिंहैकान्ते नीत्वा प्रबोधितोऽसौ—“वत्स, मैवं कदाचिज्जल्प । भवदीय-
लघुभ्रातरावेतौ ।” अथासौ प्रभूतकोपाविष्टस्तामुवाच—“किमहमेताभ्यां शौर्येण रूपेण
विद्याभ्यासेन कौशलेन वा हीनो येन मामुपहसतः तन्मयावश्यमेतौ व्यापादनीयौ ।”
तदाकर्ण्य सिंही तस्य जीवितमिच्छन्ती विहस्य प्राह—

शूरोऽसि कृतविद्योऽसि दर्शनीयोऽसि पुत्रक ।

यस्मिन्कुले त्वमुत्पन्नो गजस्तत्र न हन्यते ॥

- (3) सा होवाच मैत्रेयी—येनाहं नामृता स्यां किमहं तेन कुर्याम् । यदेव भगवान्
वेद तदेव मे ब्रूहीति । स होवाच याज्ञवल्क्यः—प्रिया वै खलु नो भवती सती
प्रियमवृधत । हन्त तर्हि भवत्येतद् व्याख्यास्यामि ते । व्याचक्षणस्य तु मे निदि-
ध्यासस्वेति । स होवाच—न वा अरे पत्युः कामाय पतिः प्रियो भवत्यात्मनस्तु
कामाय पतिः प्रियो भवति ।

‘ब’ विभाग

(Section ‘B’)

- (1) लौकिकानां हि साधूनामर्थं वागनुवर्तते ।
ऋषीणां पुनराद्यानां वाचमर्थोऽनुधावति ॥
वज्रादपि कठोराणि मृदूनि कुसुमादपि ।
लोकोत्तराणां चेतांसि को नु विज्ञातुमर्हति ॥
- (2) कवचेन समायुक्तः कुण्डलाभ्यां च मानद ।
अवध्यस्त्वं रणेऽरीणामिति विद्धि वचो मम ॥
अमृतादुत्थिं ह्येतदुभयं रत्नसमुद्भवम् ।
तस्माद्रक्ष्यतं त्वया कर्ण जीवितं चेत्प्रियं तव ॥
- (3) शरच्चन्द्रबिम्बाननं चारुहासं

लसत्कुण्डलाक्रान्तगण्डस्थलान्तम् ।

जपारागबिम्बाधरं कञ्जनेत्रं

परब्रह्मलिङ्गं भजे पाण्डुरङ्गम् ॥

2. 'अ' आणि 'ब' विभागातील प्रत्येकी कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा : [20]
Explain with reference to context any *two* from each Section,
Sections 'A' and 'B' :

'अ' विभाग

(Section 'A')

- (1) नृणामेको गम्यस्त्वमसि पयसामर्णव इव ।
- (2) न च तत्रारामा विहारार्था वा शाला स्युः ।
- (3) न च कृत्यं परित्याज्यमेष धर्मः सनातनः ।

'ब' विभाग

(Section 'B')

- (1) सिंहास्यो नरभागदूषिततनुस्त्वर्धावितारो मतः ।
- (2) युक्तं हि यशसा युक्तं मरणं लोकसम्मतम् ।
- (3) न खलु बहिरुपाधीन् प्रीतयः संश्रयन्ते ।

3. कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा : [20]

Write an essay type of answer to any *one* of the following :

- (1) सर्वधर्मपरिषदेचे सविस्तर वर्णन करा.

Describe सर्वधर्मपरिषद् in detail.

- (2) 'चन्द्रपीडस्य विद्याग्रहणम्' या पाठाचे रसग्रहण करा.

Appreciate the lesson 'चन्द्रपीडस्य विद्याग्रहणम्'.

4. कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा : [20]

Write an essay type of answer to any *one* of the following :

- (1) हेमन्तऋतूचे वर्णन वाल्मीकी कसे करतात ?

How does वाल्मीकी describe हेमन्तऋतू ?

- (2) 'भारतवीरप्रशस्तिः' पाठ हा अर्वाचीन काव्याचा नमुना आहे हे विधान स्पष्ट करा.
Discuss the statement "The lesson 'भारतवीरप्रशस्तिः' is a form of modern poetry".

5. पुढीलपैकी कोणत्याही दोनवर विवेचक टीपा लिहा : [20]

Write critical notes on any *two* of the following :

- (1) व्याघ्रीतनय संवादात प्रकट झालेला आशावाद.
Optimism expressed in the dialogue between व्याघ्री and तनय (her son).
- (2) नवीन गांव वसविण्याबाबत कौटिल्याच्या सूचना.
Suggestions of कौटिल्य regarding settlement of a new village.
- (3) एको रसः करुण एव ।
- (4) याज्ञवल्क्यांनी स्पष्ट केलेले लौकिक प्रेमाचे स्वरूप.
Explanation given by याज्ञवल्क्य regarding लौकिक प्रेम.

Total No. of Questions—3+3]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	

EXT-[5101]-114

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2017

PALI KUSUMĀNJALI (1-8, 15-17)

(General Paper I)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

Part-A

Q.1 Translate into English or Marathi. (Any Two)

20

इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा.(कोणतेही दोन)

1)सन्तेके समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो – “सस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ज”न्ति। सन्ति पनेके समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो – “असस्सतो लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ज”न्ति। सन्तेके समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो – “अन्तवा लोको, इदमेव सच्चं मोघमञ्ज”न्ति। सन्ति पनेकेसमणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो – “अनन्तवा लोको, इदमेव सच्चंमोघमञ्ज”न्ति। सन्तेके समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो – “तं जीवं तं सरीरं, इदमेव सच्चं मोघमञ्ज”न्ति। सन्ति पनेके समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो – “अञ्जं जीवं अञ्जं सरीरं, इदमेव सच्चं मोघमञ्ज”न्ति। सन्तेके समणब्राह्मणा एवंवादिनो एवंदिट्ठिनो – “होति तथागतो परं मरणा, इदमेवसच्चं मोघमञ्ज”न्ति।

2) अथ खो आयस्मा नन्दो तस्सा रत्तिया अच्चयेन येन भगवा तेनुपसङ्गमि; उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा नन्दो भगवन्तं एतदवोच – “यं मे, भन्ते, भगवा पाटिभोगो पञ्चन्नं अच्छरासतानं पटिलाभाय ककुटपादानं, मुञ्चामहं, भन्ते, भगवन्तं एतस्मा पटिस्सवा”ति। “मयापि खो त्वं, नन्द, चेतसा चेतो परिच्च विदितो – ‘नन्दो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरती”ति। देवतापि मे एतमत्थं आरोचेसि – ‘आयस्मा, भन्ते, नन्दो भगवतो भाता मातुच्छापुत्तो आसवानं खया अनासवं चेतोविमुत्तिं पञ्जाविमुत्तिं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिज्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहरती”ति। यदेव खो ते, नन्द, अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुत्तं, अथाहं मुत्तो एतस्मा पटिस्सवा”ति।

P.T.O.

3) यानि कानिचि, भिक्खवे, ओपधिकानि पुञ्जकिरियवत्थूनि सब्बानि तानि मेत्ताय चेतोविमुत्तिया कलं नाग्घन्ति सोळसिं। मेत्तायेव तानि चेतोविमुत्ति अधिग्गहेत्वा भासते च तपते च विरोचति च। “सेय्यथापि, भिक्खवे, या काचि तारकरूपानं पभा सब्बा ता चन्दिया पभाय कलं नाग्घन्ति सोळसिं, चन्दपभायेव ता अधिग्गहेत्वा भासते च तपते च विरोचति च; एवमेव खो, भिक्खवे, यानि कानिचि ओपधिकानि पुञ्जकिरियवत्थूनि सब्बानि तानि मेत्ताय चेतोविमुत्तिया कलं नाग्घन्ति सोळसिं, मेत्तायेव तानि चेतोविमुत्ति अधिग्गहेत्वा भासते च तपते च विरोचति च। “सेय्यथापि, भिक्खवे, वस्सानं पच्छिमे मासे सरदसमये विद्धे विगतवलाहके देवे आदिच्चो नभं अब्भुस्सक्कमानो तमगतं अभिविहच्च भासते च तपते च विरोचति च; एवमेव खो, भिक्खवे, यानि कानिचि ओपधिकानि पुञ्जकिरियवत्थूनि सब्बानि तानि मेत्ताय चेतोविमुत्तिया कलं नाग्घन्ति सोळसिं, मेत्तायेव तानि चेतोविमुत्ति अधिग्गहेत्वा भासते च तपते च विरोचति च।

Q.2 Explain with reference to context (Any Four)
संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा.(कोणतेही चार)

20

- 1) ठितेनकायेन ठितेन चेतसा, तिट्ठं निसिन्नो उद वा सयानो।
- 2) कामनिस्सरणं जत्वा, रूपानञ्च अतिककमं। सब्बसङ्खारसमथं, फुसं आतापि सब्बदा।
- 3) यो न हन्ति न घातेति, न जिनाति न जापये। मेत्तंसो सब्बभूतेसु, वेरं तस्स न केनची”ति ॥
- 4) “को नु खो इमं हब्बसेसं भुञ्जेय्या”ति?
- 5) “एकम्मि चे पाणमदुट्ठचित्तो, मेत्तायति कुसलो तेन होति। सब्बे च पाणे मनसानुकम्पं, प्हूतमारियो पकरोति पुञ्जं ॥
- 6) “कामनिस्सरणं जत्वा, रूपानञ्च अतिककमं। सब्बसङ्खारसमथं, फुसं आतापि सब्बदा ॥

Q.3 Answer any one of the following question.

10

खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

- 1) Write in detail information about *paṭhamanānātithiya sutta*.

पठमनानातिथिय सुत्ताविषयी सविस्तर माहिती लिहा.

- 2) Write in detail about structure and style of *apaṇṇaka Jātaka*.

अपण्णक जातकाच्या रचना व शैली याविषयी सविस्तर लिहा.

PART-B

Q.1 Translate into English or Marathi. (Any Two)

20

इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा.(कोणतेही दोन)

1)अथ खो सेलस्स ब्राह्मणस्स एतदहोसि – “घोसोपि खो एसो दुल्लभो लोकस्मिं यदिदं बुद्धोति। आगतानि खो पनम्हाकं मन्तेसु द्वत्तिसमहापुरिसलक्खणानि, येहि समन्नागतस्स महापुरिसस्स द्वेव गतियो भवन्ति अनज्जा। सचे अगारं अज्झावसति राजा होति चक्कवत्ति धम्मिको धम्मराजा चातुरन्तो विजितावी जनपदत्थावरियप्पत्तो सत्तरतनसमननागतो। तस्सिमानि सत्त रतनानि भवन्ति, सेय्यथिदं – चक्करतनं, हत्थिरतनं, अस्सरतनं, मणिरतनं, इत्थिरतनं, गहपतिरतनं, परिणायकरतनमेव सत्तमं। परोसहस्सं खो पनस्स पुत्ता भवन्ति सूरा वीरङ्गरूपा परसेनप्पमद्दना। सो इमं पथविं सागरपरियन्तं अदण्डेन असत्थेन धम्मेन अभिविजिय अज्झावसति। सचे खो पन अगारस्सा अनगारियं पब्बजति, अरहं होति सम्मासम्बुद्धो लोके विवट्ठच्छदो। कहं पन, भो केणिय, एतरहि सो भवं गोतमो विहरति अरहं सम्मासम्बुद्धो”ति?

2) योध तण्हं पहन्त्वान, अनागारो परिब्बजे।
तण्हाभवपरिक्खीणं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
हित्वा मानुसकं योगं, दिब्बं योगं उपच्चगा।
सब्बयोगविसंयुत्तं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
हित्वा रतिञ्च अरतिञ्च, सीतिभूतं निरूपधिं।
सब्बलोकाभिभुं वीरं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
चुत्तिं यो वेदि सत्तानं, उपपत्तिञ्च सब्बसो।
असत्तं सुगतं बुद्धं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥

3) “यदापि आसी असुरेहि सङ्गमो, जयो सुरानं असुरा पराजिता ॥
तदापि नेतादिसो लोमहंसनो, किमब्भुतं दट्ठ मरू पमोदिता ॥
“सेळेन्ति गायन्ति च वादयन्ति च, भुजानि फोटेन्ति च नच्चयन्ति च।
पुच्छामि वोहं मेरुमुद्धवासिने, धुनाथ मे संसयं खिप्प मारिसा” ॥
“सो बोधिसत्तो रतनवरो अतुल्यो, मनुस्सलोके हितसुखत्थाय जातो।
सक्खान गामे जनपदे लुम्बिनेय्ये, तेनम्ह तुट्ठा अतिरिव कल्यरूपा ॥

Q.2 Explain with reference to context (Any Four)

20

संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा.(कोणतेही चार)

- 1) दिस्वा कुमारं सिखिमिव पज्जलन्तं, तारासभं नभसिगमं विसुद्धं। सूरियं तपन्तं सरदरिवब्भमुत्तं, आनन्दजातो विपुलमलत्थ पीतिं ॥
- 2) उसभं पवरं वीरं, महेसिं विजिताविनं। अनेजं न्हातकं बुद्धं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
- 3) घोसोपि खो एसो दुल्लभो लोकस्मिं यदिदं बुद्धोति।
- 4) परिपुण्णकायो सुरुचि, सुजातो चारुदस्सनो। सुवण्णवण्णोसि भगवा, सुसुक्कदाठोसि वीरियवा ॥
- 5) हित्वा रतिञ्च अरतिञ्च, सीतिभूतं निरूपधिं। सब्बलोकाभिभुं वीरं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मणं ॥
- 6) यदा द्वयेसु धम्मेसु, पारगू होति ब्राह्मणो। अथस्स सब्बे संयोगा, अत्थं गच्छन्ति जानतो ॥

Q.3 Answer any one of the following question.

10

खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा.

1) Write in detail information about *Brahman vagga*.

ब्राह्मणवग्ग विषयी सविस्तर माहिती लिहा.

2) Write in detail about structure and style of *Nalak sutta*.

नालकसुत्त च्या रचना व शैली याविषयी सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	

EXT-[5101]-115

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

ARABIC

General Paper I

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

1. Translate into English or Urdu or Marathi any *two* of the following passages : [20]

(الف) ”طَلَعَتِ الشَّمْسُ فِي الصَّبَاحِ ذَهَبَ كُلِّ شَخْصٍ إِلَى عَمَلِهِ وَالْعَمَلُ

مَحْبُوبٌ لَهُ - حَامِدٌ ذَهَبَ إِلَى الْمَدْرَسَةِ - وَالْمَدْرَسَةُ مَحْبُوبَةٌ لَهُ -

رَجَعَ حَامِدٌ مِنَ الْمَدْرَسَةِ، وَالشَّمْسُ طَالِعَةٌ، وَالْحَرُّ شَدِيدٌ هُوَ تَعَبَانٌ مِنَ

الْحَرِّ - أَلْعَرَقُ لَيْيَلٌ مِنْ بَدَنِهِ، هُوَ جَلَسَ تَحْتَ الْمِرْوَحَةِ - أَخْتُ حَامِدٍ

أَخَذَتِ اللَّيْمُونَ وَالشُّكَّرَ وَالْمَاءَ، وَوَضَعَتِ الْمَاءَ فِي الْكُؤُبِ،

وَوَضَعَتِ الشُّكَّرَ فِي الْمَاءِ، فَذَابَ الشُّكَّرُ فِيهِ ثُمَّ أَخَذَتِ اللَّيْمُونَ وَقَطَعَتْهَا

بِالسِّكِّينِ وَعَصَرَتْ -“

P.T.O.

(ب) ”حَامِدٌ يَذْهَبُ إِلَى السُّوقِ صَبَاحاً وَيُفْتَحُ الدُّكَانَ وَيَجْلِسُ فِي الدُّكَانِ

إِلَى الْعِشَاءِ وَيَرْجِعُ إِلَى الْبَيْتِ لَيْلاً - مَا جَدَّ يَذْهَبُ إِلَى الْمَسْجِدِ وَيَعْبُدُ

فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ - أَنَا أَرْكَبُ الدَّرَّاجَةَ وَأَذْهَبُ إِلَى الْجُنَيْنَةِ مَسَائلاً -

أَتْرُكُ الدَّرَّاجَةَ عِنْدَ الشَّجَرَةِ وَأَسْبَحُ فِي الْبِرْكَةِ وَأَفْرَحُ - أَنْتَ تَدْخُلُ

الْفَصْلَ الْآنَ وَتَفْتَحُ الْكِتَابَ وَتَقْرَأُ الدَّرْسَ وَتَكْتُبُ الْإِمْلَاءَ وَتَسْمَعُ

كَلَامَ الْأُسْتَاذِ -“

(ج) ”الْوَلَدُ جَالِسٌ عَلَى الْكُرْسِيِّ - هُوَ مَسْرُورٌ الْبُنْتُ جَالِسَةٌ عَلَى السَّرِيرِ -

هِيَ مَسْرُورَةٌ - التِّلْمِيذُ حَاصِرٌ فِي الْفَصْلِ - هُوَ لَنْشَيْطٌ، الْأَبُ وَقِفٌ فِي

الْبَيْتِ هُوَ غَاصِبٌ - الْأُمُّ وَاقِفَةٌ فِي الْمَطْبَخِ هِيَ مَشْغُولَةٌ - الْأَخُ نَائِمٌ

فِي الْمَهْدِ، هُوَ جَوْعَانٌ - الْأَخْتُ نَائِمَةٌ فِي الْفِرَاشِ، هِيَ تَعْبَانَةٌ - الْمُدْرَسُ

رَاجِعٌ إِلَى الْبَيْتِ - هُوَ كَسْلَانٌ - الرَّجُلُ ذَاهِبٌ إِلَى الْمَسْجِدِ، هُوَ طَاهِرٌ،

وَصَالِحٌ -“

2. Explain with reference any *five* of the following verses :

[20]

(١) يَا إِلَهِي يَا إِلَهِي

يَا مُجِيبَ الدَّعَوَاتِ

(٢) اجْعَلِ الْيَوْمَ سَعِيداً

وَكَثِيرَ الْبَرَكَاتِ

(٣) وَأَعْيُنِي فِي دُرُوسِي

وَأَدَاءِ الْوَاجِبَاتِ

(٤) وَأَنْزِعْ عَقْلِي وَقَلْبِي

بِالْعُلُومِ النَّافِعَاتِ

(٥) وَأَحْمِنِي وَأَهْمِ بِلَادِي

مِنْ شُرُورِ الْحَادِثَاتِ

(٦) وَأَمَلِ الدُّنْيَا سَلَاماً

شَامِلاً مِنْ كُلِّ الْجِهَاتِ

(٧) اغْفِرْ ذُنُوبِي

وَاسْتُرْ عَيْبِي

3. (A) Define and illustrate any *two* of the following : [15]

(١) حُرُوفُ الْجَارِّ

(٢) الْمُرَكَّبُ التَّوْصِيفِيُّ

(٣) إِسْمُ الْإِشَارَةِ

(٤) الْفِعْلُ الْمَاضِي

(B) Write the answers in Arabic any *five* of the following : [5]

(١) مَنْ يَجْلِسُ تَحْتَ الشَّجَرَةِ؟

(٢) مَاذَا شَرَحَ الْمُعَلِّمُ؟

(٣) مَنْ سُرُورٌ؟

(٤) كَيْفَ الْقَلَمُ؟

(٥) أَيْنَ التَّلْمِيذُ؟

(٦) أَيْنَ أُمُّكَ؟

(٧) هَلْ أَنْتَ مُدَرِّسٌ؟

(٨) مَاذَا عَلَى الْمَكْتَبِ؟

4. Write long notes on any *two* of the following : [20]

(١) السَّيِّدَةُ خَنْسَاءُ

(٢) عَمْرُو بْنُ كَلْثُومٍ

(٣) الشَّعْرُ الْجَاهِلِيُّ

(٤) الْمُعَلَّقَاتُ

5. (A) Translate the following into English (any *five*) : [10]

(١) فِي الشَّلَاحَةِ تَفَاحَةٌ -

(٢) وَالِدِي عَامِلٌ فِي عُرْفَتِهِ -

(٣) هُوَ ذَاهِبٌ إِلَى بَيْتِ صَدِيقَةٍ -

(٤) تِلْكَ السَّيَّارَةُ جَمِيلَةٌ -

(٥) هِيَ مَشْغُولَةٌ فِي مَكْتَبِهَا

(٦) هَذِهِ الْمَدْرَسَةُ جَيِّدَةٌ -

(٧) حَدِيقَةُ الْجَامِعَةِ كَبِيرَةٌ -

(٨) هَلْ أَخَذَكَ إِلَى الْمَكْتَبِ -

(B) Translate the following into Arabic (any *five*) : [10]

- (1) On the window there is a curtain.
- (2) There is a student in the class.
- (3) This bus is coming from the college.
- (4) His office is far from his home.
- (5) The colour of his car is beautiful.
- (6) No, his college is closed.
- (7) There is a table in the room.
- (8) That chair is comfortable.

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	

[5101]-EXT-116

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

ECONOMICS

G-1 : Indian Economy—Problems and Prospects

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (1) Explain the various issues of development in India.
  - (2) Explain the theory of Demographic transition.

2. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (1) What is Relative Poverty and Absolute Poverty ? Explain the causes of poverty in India.
  - (2) What is Agricultural Marketing ? Explain the defects of Agricultural Marketing in India.

3. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (1) Explain in detail progress and problems of Sugar Industry in India.
  - (2) What is Industrial Dispute ? Explain the causes of Industrial Dispute.

P.T.O.

4. Attempt any *one* of the following questions : [20]
- (1) What is Economic Planning ? Explain the various types of Economic Planning.
  - (2) Explain the salient features of economy of Maharashtra.
5. Write short notes on (any *two*) : [20]
- (1) Developed and Developing Economy
  - (2) Quality of Population
  - (3) Causes of Farmer's Suicide
  - (4) Cotton Textile Industry in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
- (1) भारतातील विकासाच्या विविध समस्या स्पष्ट करा.
  - (2) लोकसंख्या संक्रमणाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
- (1) सापेक्ष दारिद्र्य आणि निरपेक्ष दारिद्र्य म्हणजे काय ? भारतातील दारिद्र्याची कारणे स्पष्ट करा.
  - (2) शेतमाल विक्री व्यवस्था म्हणजे काय ? भारतातील विक्री व्यवस्थेतील दोष स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (1) भारतातील साखर उद्योगाची प्रगती आणि समस्या सविस्तर स्पष्ट करा.
- (2) औद्योगिक कलह म्हणजे काय ? औद्योगिक कलहाची कारणे स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
- (1) आर्थिक नियोजन म्हणजे काय ? आर्थिक नियोजनाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- (2) महाराष्ट्राच्या अर्थव्यवस्थेची ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
- (1) विकसित व विकसनशील अर्थव्यवस्था
- (2) लोकसंख्येची गुणवत्ता
- (3) शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येची कारणे
- (4) भारतातील कापड उद्योग.

[5101]-EXT-116

G-1 : Agricultural Economics

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (1) Explain the role of Agriculture in Economic Development.
  - (2) What is the agricultural productivity ? Explain the measures to high productivity.

2. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (1) What is the Special Economic Zone (SEZ) ? Explain the features and impact on agriculture.
  - (2) What is the Agricultural Export and Import Policy ? Explain the policies since, 2009.

3. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (1) What is the National Rural Employment Guaranty Scheme ? Explain the nature and evaluation of National Rural Employment Guaranty Scheme.
  - (2) Discuss the role of Micro Finance and NABARD in Agricultural Finance.

4. Attempt any *one* of the following questions : [20]

- (1) What is the role of farmer in Water Management ? Explain the types of New Irrigation System.
- (2) What is the World Trade Organisation ? Explain the impacts of WTO on Indian Agriculture.

5. Write short notes on (any *two*) : [20]

- (1) Organic Farming
- (2) Minimum Wages Act
- (3) Remedies on Drought
- (4) Objectives of World Trade Organisation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]

- (1) आर्थिक विकासामध्ये शेती क्षेत्राची भूमिका स्पष्ट करा.
- (2) शेती उत्पादकता म्हणजे काय ? शेतीची उत्पादकता वाढविण्यासाठीचे उपाय सुचवा.

2. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
- (1) विशेष आर्थिक क्षेत्र म्हणजे काय ? विशेष आर्थिक क्षेत्राची वैशिष्ट्ये सांगून शेती क्षेत्रावरील प्रभाव स्पष्ट करा.
- (2) शेती आयात आणि निर्यात धोरण म्हणजे काय ? सन् 2008 नंतरचे शेती निर्यात धोरणाबाबत चर्चा करा.
3. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
- (1) राष्ट्रीय ग्रामीण रोजगार हमी योजना म्हणजे काय ? त्यांचे स्वरूप सांगून मुल्यमापन करा.
- (2) शेती वित्तपुरवठ्यामध्ये सुक्ष्म वित्तपुरवठा आणि नाबार्डकडून केला जाणारा वित्तपुरवठ्याबाबत चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]
- (1) पाणी व्यवस्थापनाबाबत शेतीकऱ्याची भूमिका स्पष्ट करा. शेती क्षेत्रातील सिंचनाच्या नवीन पद्धती स्पष्ट करा.
- (2) जागतिक व्यापार संघटना म्हणजे काय ? भारतीय शेती क्षेत्रावरील जागतिक व्यापार संघटनेचा प्रभाव स्पष्ट करा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
- (1) सेंद्रिय शेती
- (2) किमान वेतन कायदा
- (3) दुष्काळावरील उपाययोजना
- (4) जागतिक व्यापार संघटनेची उद्दिष्ट्ये.

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—4+2

Seat No.	

EXT-[5101]-117

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2017

POLITICAL SCIENCE

G1 : Indian Government and Politics

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* question of the following : [20]
  - (a) Explain the directive principles of state policy in Indian Constitution.
  - (b) Explain the salient features of the Indian Constitution.

2. Attempt any *one* question of the following : [20]
  - (a) Explain the features of the Indian federalism.
  - (b) Explain the structure, powers and functions of Lok sabha (House of People).

3. Attempt any *one* question of the following : [20]
  - (a) Describe the structure, powers and functions of Election Commission of India.
  - (b) Discuss the problems of regionalism in India.

P.T.O.

4. Attempt any *one* question of the following : [20]

(a) Explain the powers, functions and role of the Governor.

(b) Discuss the problem of communalism in Indian politics.

5. Attempt any *two* short notes of the following : [20]

(a) Fundamental rights

(b) Legislative relations between centre and state

(c) Council of ministers in state.

(d) Issues of development.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

(अ) भारतीय राज्यघटनेतील मार्गदर्शक तत्वे स्पष्ट करा.

(ब) भारतीय राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणताही **एक** प्रश्न सोडवा : [20]

(अ) भारतीय संघराज्य व्यवस्थेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

(ब) लोकसभेची रचना, अधिकार आणि कार्ये स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
(अ) भारताच्या निवडूक आयोगाची रचना, अधिकार आणि कार्याचे वर्णन करा.
(ब) भारतातील प्रादेशिकवादांच्या समस्यांची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा : [20]
(अ) राज्यपालांचे अधिकार, कार्ये आणि भूमिका स्पष्ट करा.
(ब) भारतीय राजकारणातील जमातवादाची चर्चा करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर संक्षिप्त टिपा लिहा : [20]
(अ) मूलभूत अधिकार
(ब) केंद्र-राज्य कायदेविषयक संबंध
(क) राज्य मंत्रिमंडळ
(ड) विकासाचे प्रश्न.

EXT-[5101]-117

G1 : MODERN INDIAN POLITICAL THOUGHT

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following : [20]
  - (a) Describe justice Ranade's views regarding British Government.
  - (b) Explain Mahatma Phule's views on emancipation of Shudra-Atishudra.

2. Attempt any *one* of the following : [20]
  - (a) Critically evaluate Mahatma Gandhi's theory of 'Sarvodaya'.
  - (b) Explain Lokmanya Tilak's theory of Nationalism.

3. Attempt any *one* of the following : [20]
  - (a) Discuss, Dr. Babasaheb Ambedkar's views on state socialism.
  - (b) State, Swatantraveer V.D. Savarkar's views regarding British rule in India.

4. Attempt any *one* of the following : [20]
  - (a) Explain M.N. Roy's contribution to Marxism.
  - (b) State the interpretation of Islam as given by Abul Kalam Azad.

5. Write notes on (any two) : [20]

- (a) Liberalism of Justice Ranade
- (b) Doctrine of Sarvajanic Satyadharama
- (c) Dr. Babasaheb Ambedkar's critique of caste system in India
- (d) V.D. Sawarkar's views on 'Hindutva'.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी एक प्रश्न सोडवा : [20]

- (अ) न्यायमूर्ती रानड्यांचा ब्रिटीश शासनविषयक दृष्टिकोनाचे वर्णन करा.
- (ब) 'शूद्र-अतिशूद्रांच्या मुक्तीविषयीचा म. फुले यांचा विचार स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी एक प्रश्न सोडवा : [20]

- (अ) म. गांधीजींचा सर्वोदयाच्या सिद्धांताचे चिकीत्सक परीक्षण करा.
- (ब) लोकमान्य टिळकांचा राष्ट्रवादाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी एक प्रश्न सोडवा : [20]

- (अ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा राज्य समाजवादविषयक विचारावर चर्चा करा.
- (ब) भारतातील ब्रिटीश राजवटीबदलचा स्वातंत्र्यवीर सावरकरांचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी एक प्रश्न सोडवा : [20]

(अ) एम्. एन् रॉय यांचे मार्क्सवादाला झालेले योगदान स्पष्ट करा.

(ब) अबुल कलाम आझाद प्रणित इस्लामचा अन्वयार्थ स्पष्ट करा.

5. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

(अ) न्या. रानड्यांचा उदारमतवाद

(ब) सार्वजनिक सत्यधर्म तत्व

(क) भारतातील जाती व्यवस्थेवरील डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांची टीका

(ड) स्वा. सावरकरांचे 'हिंदुत्व' विषयक विचार.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5101]-EXT-118

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2017

HISTORY (General)

G-1 : Chh. Shivaji and His Times (1630-1707)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following questions : [20]
  - (1) Evaluate the useful Marathi sources for the period of Shivaji.
  - (2) Explain the concepts 'Watan' and 'Inam'.
2. Answer any *one* of the following questions : [20]
  - (1) Describe the causes and importance of the first coronation of Chh. Shivaji.
  - (2) Write the information about provincial administration of the Shivaji's period.
3. Answer any *one* of the following questions : [20]
  - (1) Discuss Chh. Shivaji's relations with Dutch and French.
  - (2) Explain the contribution of Chhatrapati Rajaram in the Marathas War of Independence.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions : [20]
- (1) Review the religious life in detail in the period of Chh. Shivaji.
  - (2) Elaborate the income sources of the State in the period of Shivaji.
5. Write short notes on (any *two*) : [20]
- (1) Sardeshmukhi
  - (2) Jawali Episode
  - (3) Chh. Sambhaji's relations with Siddhi
  - (4) Position of women in the period of Chh. Shivaji.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (1) शिवकाळाच्या अभ्यासासाठी उपयुक्त असलेल्या मराठी भाषेतील साधनांचे मूल्यमापन करा.
  - (2) 'वतन' व 'इनाम' या संकल्पना स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (1) शिवाजी महाराजांच्या (पहिल्या) राज्याभिषेकाची कारणे सांगून त्याचे महत्व विशद करा.
  - (2) शिवकालीन प्रांतीय प्रशासनव्यवस्थेची सविस्तर माहिती द्या.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (1) छ. शिवाजी महाराजांचे डच व फ्रेंच या परकीय सत्ताशी असलेल्या संबंधाची चर्चा करा.
- (2) मराठ्यांच्या स्वातंत्र्य युद्धातील राजाराम महाराजांची कामगिरी स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (1) शिवकालीन धार्मीक जीवनाचा सविस्तर आढावा घ्या.
- (2) शिवकालीन राज्यांच्या उत्पन्नाच्या साधनांचे विवेचन करा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
- (1) सरदेशमुखी
- (2) जावळी प्रकरण
- (3) छ. संभाजी व सिद्दी संबंध
- (4) शिवकालीन स्त्रियांची स्थिती.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5101]-EXT-119

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

ANTHROPOLOGY

G-1 : Introduction to Social and Cultural Anthropology

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. What is Culture ? Explain the various elements of culture. [20]

Or

What is Anthropology ? Explain the uses of Anthropology.

2. Describe the various types of modes of acquiring mates among Adivasis. [20]

Or

Describe the nature of punishment and justice among Adivasis.

3. What is Economic Organisation ? Explain the various characteristics of primitive economy. [20]

Or

Describe the importance of religion in Tribal community.

4. What is Family ? Discuss the various functions of family. [20]

Or

Describe the types and functions of magic.

P.T.O.

5. Write short notes on (any two) : [20]

- (1) Apeman
- (2) Joking Relationship
- (3) Material Culture
- (4) Shaman.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. संस्कृती म्हणजे काय ? संस्कृतीचे विविध घटक स्पष्ट करा. [20]

किंवा

मानवशास्त्र म्हणजे काय ? मानवशास्त्राचे उपयोग सांगा.

2. आदिवासी समाजातील जोडीदार मिळवण्याच्या विविध पद्धती विशद करा. [20]

किंवा

आदिवासी मधील शिक्षा आणि न्यायदानाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

3. 'आर्थिक संघटन' म्हणजे काय ? आदिवासी अर्थव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [20]

किंवा

आदिवासी समुदायातील धर्माचे महत्व स्पष्ट करा.

4. कुटुंब म्हणजे काय ? कुटुंबाच्या विविध कार्यांची चर्चा करा. [20]

किंवा

जादूचे प्रकार आणि कार्य यांचे वर्णन करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

- (1) एप मानव
- (2) हास्य विनोदाचे संबंध (थट्टेचे संबंध)
- (3) भौतिक संस्कृती
- (4) शामन (भगत).

Total No. of Questions—8]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5101]-EXT-120

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

GEOGRAPHY

Gg-110 : Elements of Geomorphology

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) Question No. 1 is compulsory.

(ii) Solve any *five* questions from Question Nos. 2 to 8.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

(iv) Use of map stencil is allowed.

1. Answer in 20 words each (any *ten*) :

[20]

(1) Definition of Physical Geography.

(2) Define Longitudes.

(3) What is Standard time ?

(4) What is Sial ?

(5) State *two* examples of sedimentary rocks.

(6) Define folding.

(7) Define volcano.

(8) Define weathering.

(9) Define faulting.

(10) Write any *two* erosional landforms of the wind.

(11) What is rectilinear slope ?

(12) Define mass movement.

(13) Define Applied Geomorphology.

P.T.O.

2. Define definition, nature and scope of the Geomorphology. [16]
3. Explain the interior of the earth with suitable diagram. [16]
4. What is Rock ? Explain the types of metamorphic rock. [16]
5. What is faulting ? Explain the types of faulting with diagrams. [16]
6. What is Weathering ? Explain the types of weathering with suitable examples. [16]
7. Describe the landforms associated with depositional work of river. [16]
8. What is Mass Movement ? Define the classification of mass movement. [16]

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) प्रश्न क्रमांक 1 सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) प्रश्न क्रमांक 2 ते 8 पैकी कोणतेही 5 प्रश्न सोडवा.

(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

(iv) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

(v) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : [20]
  - (1) प्राकृतिक भूगोलाची व्याख्या लिहा.
  - (2) रेखावृत्ताची व्याख्या लिहा.

- (3) प्रमाण वेळ म्हणजे काय ?
  - (4) सिअॅल म्हणजे काय ?
  - (5) स्तरित खडकांची दोन उदाहरणे द्या.
  - (6) वलिकरणाची व्याख्या लिहा.
  - (7) ज्वालामुखीची व्याख्या लिहा.
  - (8) विदारणाची व्याख्या लिहा.
  - (9) प्रस्तर भंगाची व्याख्या लिहा.
  - (10) वाऱ्याचा क्षरण कार्यामुळे निर्माण होणारे कोणतेही दोन भूआकार सांगा.
  - (11) समांगी उतार म्हणजे काय ?
  - (12) राशी हालचालीची व्याख्या लिहा.
  - (13) उपयोजित भूरूपशास्त्राची व्याख्या लिहा.
2. भूरूपशास्त्राची व्याख्या, स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा. [16]
  3. पृथ्वीचे अंतरंग आकृतीच्या साह्याने स्पष्ट करा. [16]
  4. खडक म्हणजे काय ? रूपांतरित खडकांचे प्रकार स्पष्ट करा. [16]
  5. प्रस्तरभंग म्हणजे काय ? प्रस्तरभंगाचे प्रकार आकृतीसह स्पष्ट करा. [16]
  6. विदारण म्हणजे काय ? विदारणाचे प्रकार स्पष्ट करा. [16]
  7. नदीच्या संचयन कार्यामुळे तयार होणाऱ्या भूरूपांचे वर्णन करा. [16]
  8. शिलापदार्थाची हालचाल म्हणजे काय ? शिलापदार्थाचे वर्गीकरण करा. [16]

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5101]-EXT-122

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

PUBLIC ADMINISTRATION

G-1 : Principles of Public Administration

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (1) State the meaning, nature and scope of Public Administration.
  - (2) Explain the types and budgetary process in India.

2. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (1) Explain the modern approaches to the study of Public Administration.
  - (2) State the meaning and importance of Bureaucracy.

3. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (1) Explain the structure and role of Administrative Tribunals in India.
  - (2) State the merits and demerits of Hierarchy.

P.T.O.

4. Attempt any *one* of the following questions : [20]
- (1) Explain the types of control over Public Administration.
- (2) Explain the functions of Chief Executive in Parliament System.
5. Write short notes on (any *two*) : [20]
- (1) Training
- (2) Staff Unit
- (3) Leadership
- (4) Promotion.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (1) लोकप्रशासनाचा अर्थ, स्वरूप आणि व्याप्ती सांगा.
- (2) भारतातील अर्थसंकल्पनाचे प्रकार आणि प्रक्रिया स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (1) लोकप्रशासनाच्या अभ्यासाचा आधुनिक दृष्टिकोण स्पष्ट करा.
- (2) नौकरशाहीचा अर्थ आणि महत्त्व सांगा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (1) भारतातील प्रशासकीय न्यायाधिकरणाचे स्वरूप आणि भूमिका स्पष्ट करा.
- (2) अधिकारपद परंपरेच्या तत्वाचे गुण आणि दोष सांगा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (1) लोकप्रशासनावरील नियंत्रणाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (2) संसदिय शासनव्यवस्थेतील मुख्य कार्याधिकारऱ्याची कार्ये स्पष्ट करा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
- (1) प्रशिक्षण
- (2) स्टाफ घटक
- (3) नेतृत्व
- (4) बढती.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5101]-EXT-123

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

PSYCHOLOGY

G-1 : General Psychology (Theory)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. (a) What is Psychology ? Explain the branches/fields of Psychology. [20]

Or

(b) Explain the structure and functions of Central Nervous System.

2. (a) Explain in detail the determinants of attention. [20]

Or

(b) Define the motivation. Explain the types of Biological Motivation.

3. (a) Describe the theories of Emotion. [20]

Or

(b) What is conditioning ? Explain the concept of classical conditioning.

P.T.O.

4. (a) Explain the Freud's Psychoanalytical theory of personality. [20]

Or

(b) Describe the Wechsler Intelligence Scale.

5. Write short notes in **200-250** words (any *two*) : [20]

(a) Career Avenues in Psychology

(b) Perceptual Illusions

(c) Forgetting

(d) Individual Differences.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे आकृत्या काढा.

(iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. (अ) मानसशास्त्र म्हणजे काय ? मानसशास्त्राच्या शाखा स्पष्ट करा. [20]

किंवा

(ब) केंद्रिय नससंख्या-रचना व कार्ये स्पष्ट करा.

2. (अ) अवधानाची नियामके स्पष्ट करा. [20]

किंवा

(ब) प्रेरणाची व्याख्या लिहा. प्रेरणेचे जैविक प्रकार स्पष्ट करा.

3. (अ) भावनेचे सिद्धांताचे वर्णन करा. [20]

किंवा

(ब) अभिसंधान म्हणजे काय ? अभिजात अभिसंधानातील संज्ञा स्पष्ट करा.

4. (अ) फ्रॉईडची व्यक्तिमत्व मनोविश्लेषण उपपत्ती स्पष्ट करा. [20]

किंवा

(ब) वेश्लरच्या बुद्धिमत्ता मापन चाचणीचे वर्णन करा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी 200 व 250 शब्दांत थोडक्यात टीपा लिहा : [20]

(अ) मानसशास्त्रीय व्यावसायिक

(ब) सांवेदनिक भ्रम

(क) विस्मरण

(ड) व्यक्तीभेद.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5101]-EXT-124

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017
INTRODUCTION TO GANDHIAN THOUGHT
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Write an essay on autobiography of Mahatma Gandhi. [20]

Or

Explain critically evaluate political thought of Gandhiji. i.e. Doctrine of Swaraja and Sarvodaya.

2. State and examine the concept of Religion, according to Gandhi. [20]

Or

Explain fully history of Kheda and Bardoli Satyagraha.

3. State meaning of Satyagraha and explain the features of Ideal Satyagrahi according to Gandhiji. [20]

Or

Explain fearlessness and self-respect as a characteristic of Gandhiji's personality.

P.T.O.

4. Explain and elaborately discuss Gandhiji's ethical thought of seven sins. [20]

Or

Explain fully Gandhiji's role as a Satyagrahi.

5. Evaluate critically Gandhiji's Doctrine of Ekadasavrata. [20]

Or

Discuss critically Gandhiji's Doctrine of Swaraja and Ramaraja.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. म. गांधीजींच्या आत्मचरित्रावर निबंध लिहा. [20]

किंवा

म. गांधीजींच्या राजकीय विचारांचे स्पष्टीकरण व चिकित्सक मूल्यमापन करा. उदा. स्वराज आणि सर्वोदय संकल्पना.

2. म. गांधीजींच्या मतेनुसार धार्मिक संकल्पना काय आहे ? त्याचे स्पष्टीकरण व परीक्षण करा. [20]

किंवा

खेडा आणि बाडोली सत्याग्रहाचा इतिहास सविस्तर स्पष्ट करा.

3. सत्याग्रह संकल्पनेचा अर्थ स्पष्ट करा आणि म. गांधीजींच्या मते आदर्श सत्याग्रही कसा असावा स्पष्ट करा. [20]

किंवा

निर्भिकता आणि स्वयं आदर ही गांधीजींच्या व्यक्तीमत्वाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

4. सप्त पातकांचा गांधीजींचा नैतिक विचार सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

किंवा

गांधीजींची सत्याग्रही ही भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.

5. गांधीजींच्या एकादशव्रत संकल्पनेचे चिकित्सक मूल्यमापन करा. [20]

किंवा

गांधीजींची स्वराज आणि रामराज्य ही संकल्पना चिकित्सकपणे चर्चा करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

EXT-[5101]-126

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

HISTORY GENERAL—I

(History of Civilization : Cultural History of Maharashtra

Upto 13th Century)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (a) Write in detail the concept of civilization.
  - (b) Discuss the origin of Marathi language.

2. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (a) Discuss the geographical features of Maharashtra.
  - (b) Explain the social and religious life of Yadav period.

3. Attempt any *one* of the following questions : [20]
  - (a) State the salient features of architecture of Vakatak period.
  - (b) Explain the importance of sculpture, caves temples and forts as historical source.

P.T.O.

4. Attempt any *one* of the following questions : [20]
(a) Who was Chhatrap ? Give an account of the position of Chhatrap in Indian Political History.
(b) Explain what is proto-history ? Write the features of Daymabad and Newasa civilization.
5. Write short notes on (any *two*) : [20]
(a) Trade routs in ancient Maharashtra
(b) Fairs and festivals of Maharashtra
(c) Inscriptions
(d) Bhakti Movement.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(अ) संस्कृती ही संकल्पना सविस्तर लिहा.
(ब) मराठी भाषेचा उगम याची चर्चा करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(अ) महाराष्ट्राच्या भौगोलिक वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
(ब) यादवकालीन सामाजिक आणि धार्मिक जीवन स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(अ) वाकाटक कालीन स्थापत्यशैलींची वैशिष्ट्ये सांगा.
(ब) इतिहासाचे साधन म्हणून शिलालेख, लेणी, मंदिरे आणि किल्ले यांचे महत्त्व स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
- (अ) क्षत्रप कोण होते ? त्यांचे भारतीय राजकीय इतिहासातील स्थान याविषयी माहिती द्या.
- (ब) प्रागैतिहास संस्कृती म्हणजे काय ? दायमाबाद आणि नेवासा संस्कृतीची वैशिष्ट्ये सांगा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
- (अ) प्राचीन महाराष्ट्रातील व्यापारी मार्ग
- (ब) महाराष्ट्रातील सण आणि उत्सव
- (क) शिलालेख
- (ड) भक्ती चळवळ.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5101]-EXT-127

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

HOME ECONOMICS

G-1 : Household and General Economics

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Diagrams must be drawn wherever necessary.

(iii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
  - (1) What is meant by Market Mechanism ? Explain the functions of market mechanism.
  - (2) Explain the functions of money.

2. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
  - (1) Explain the primary and secondary functions of Commercial Banks.
  - (2) Explain the Family Budget with suitable example. State the difference between family and public budget.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
  - (1) Explain the different steps and importance of Home Management.
  - (2) Explain the sources and importance of Human Values in Human Life.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (1) Explain the merits and demerits of decision-making in Home Management.
  - (2) Explain the elements of interior and exterior house decoration.
5. Write short notes on (any *two*) : [20]
- (1) Causes of Poverty in India
  - (2) Features of Economics Law
  - (3) Types of Goals with suitable example
  - (4) Factors which affect decision-making process.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
(iii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणताही **एका** प्रश्नाची उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
- (1) बाजारयंत्रणा म्हणजे काय ? बाजारयंत्रणेची कार्ये स्पष्ट करा.
  - (2) पैशाची कार्ये स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणताही **एका** प्रश्नाची उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
- (1) व्यापारी बँकांची प्राथमिक आणि दुय्यम कार्ये स्पष्ट करा.
  - (2) कौटुंबिक अंदाजपत्रक सोदाहरण स्पष्ट करा. कौटुंबिक आणि सार्वजनिक अंदाजपत्रकातील फरक सांगा.

3. खालीलपैकी कोणताही **एका** प्रश्नाची उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
- (1) गृह व्यवस्थापनाच्या विविध पायऱ्या आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
- (2) मानवी जीवनातील मानवी मूल्यांचे मार्ग आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणताही **एका** प्रश्नाची उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
- (1) गृह व्यवस्थापनातील निर्णय प्रक्रियेचे गुण आणि दोष स्पष्ट करा.
- (2) अंतर्गत आणि बहिर्गत गृहराजवटीचे घटक स्पष्ट करा.
5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
- (1) भारतातील दारिद्र्याची कारणे
- (2) आर्थिक नियमाची वैशिष्ट्ये
- (3) सोदाहरण उद्दिष्टांचे प्रकार
- (4) निर्णयप्रक्रियेवर परिणाम करणारे घटक.

Total No. of Questions—5+5+5]

[Total No. of Printed Pages—9

Seat No.	

[5101]-EXT-128

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S.G.-1 (A) : Defence Mechanism of India

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Trace the growth of Indian Navy since, 1947. [20]

Or

What are the characteristics, role and limitations of the Army ?

2. Explain the principles of Military Organization. [20]

Or

What are the characteristics, role and limitations of Armoured Corps ?

3. State with the help of chart the Higher Defence Organization of India. [20]

Or

Explain the characteristics, role and limitations of the Indian Airforce.

P.T.O.

4. State the characteristics, role and limitations of the Artillery. [20]

Or

Describe the organization of Army Headquarters.

5. Write short notes on (any two) : [20]

- (1) Army Ordnance Corps
- (2) Chief of Staff Committee
- (3) Civil Defence
- (4) Assam Rifles.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. 1947 पासून भारतीय नौदलाच्या विकासाचा आढावा घ्या. [20]

किंवा

स्थलसेनेची वैशिष्ट्ये, कामे व मर्यादा कोणत्या ?

2. लष्करी संघटनेची तत्वे स्पष्ट करा. [20]

किंवा

चिलखती दलाची वैशिष्ट्ये, कामे व मर्यादा कोणत्या ?

3. आराखड्याच्या साहाय्याने भारताची उच्चस्तरीय संरक्षण संघटना सांगा. [20]

किंवा

भारतीय हवाई सेनेची वैशिष्ट्ये, कामे व मर्यादा स्पष्ट करा.

4. तोफखान्याची वैशिष्टे, कामे व मर्यादा सांगा. [20]

किंवा

स्थलसेना मुख्य कार्यालयाची संघटना विशद करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

(1) सेना दारुगोळा विभाग

(2) सेनाध्यक्ष समिती

(3) नागरी संरक्षण

(4) आसाम रायफल.

[5101]-EXT-128

D.S.G.-1 (B) : Military Thinkers in 19th Century

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain Military thoughts of Clausewitz. [20]

Or

Explain strategic thoughts of A.H. Jomini.

2. State the Military Philosophy and Strategic Approach of H.V. Moltke. [20]

Or

Explain the Schlieffen Plan.

3. Describe the strategic thoughts of Marshal Foch. [20]

Or

Explain the thoughts of Luddendroff regarding Total War.

4. According to A.T. Mahan, what are the elements of Sea Power ? [20]

Or

Explain "Mackinder's Heart Land Theory".

5. Write short notes on (any two) : [20]

- (1) Lenin
- (2) J.F.C. Fuller
- (3) General Douhet
- (4) Karl Haushofer.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. क्लॉजविटझ यांचे लष्करी विचार स्पष्ट करा. [20]

किंवा

ए.एच. जोमिनी यांचे सामरिक विचार स्पष्ट करा.

2. एच.व्ही. मोल्टके यांचे लष्करी तत्वज्ञान आणि सामरिक दृष्टीकोन सांगा. [20]

किंवा

‘श्लायफेन योजना’ स्पष्ट करा.

3. मार्शल फोच यांचे सामरिक विचार विशद करा. [20]

किंवा

लूडेनडॉर्फ यांचे सर्वकष युद्धासंबंधीचे विचार स्पष्ट करा.

4. अॅडमिरल ए.टी. महान यांच्या मते सागरी सत्तेचे घटक कोणते ? [20]

किंवा

मॅकींडर यांचा मर्मभूमी सिद्धान्त स्पष्ट करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

(1) लेनिन

(2) जे.एफ.सी. फुल्लर

(3) जनरल डुहेट

(4) कार्ल हौशोफर.

[5101]-EXT-128

D.S.G.-1 (C) : Post-Cold War India's Security Environment

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :- (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. What is Globalization ? Explain merits and demerits of Globalization. [20]

Or

Explain the role of U.N. in Human Right and state the present problems in Human Rights.

2. Explain in detail the Regional Challenges of India's Security. [20]

Or

Explain the concept of Terrorism and discuss India's counter terrorism policy.

3. Explain the objectives, structure and role of World Trade Organisation (WTO). [20]

Or

Discuss 'Emergence of New World Order'.

4. What are the objectives of European Union (E.U.) ? Explain its role in New Economic Order. [20]

Or

Explain in detail the objectives and functions of National Counter Terrorism Center (N.C.T.C.).

5. Write short notes on (any two) : [20]

- (1) New International Economic Order (NIEO)
- (2) Types of Terrorism
- (3) Human Security
- (4) NAFTA.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. जागतिकीकरण म्हणजे काय ? जागतिकीकरणाचे गुण-दोष स्पष्ट करा. [20]

किंवा

मानवी हक्काबाबत संयुक्त राष्ट्रांची भूमिका विशद करा आणि सद्यकालीन मानवी हक्काच्या समस्या सांगा.

2. भारताच्या सुरक्षेची विभागीय आव्हाने सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

किंवा

दहशतवादाची संकल्पना स्पष्ट करा आणि भारताच्या प्रतिदहशतवादाच्या धोरणावर चर्चा करा.

3. जागतिक व्यापार संघटनेची उद्दिष्टे, रचना आणि कार्ये स्पष्ट करा. [20]

किंवा

‘नविन जागतिक व्यवस्थेचा उदय’ यावर चर्चा करा.

4. युरोपियन महासंघाची उद्दिष्टे कोणती ? त्याची जागतिक आर्थिक व्यवस्थेतील भूमिका स्पष्ट करा. [20]

किंवा

राष्ट्रीय दहशतवाद विरोधी केंद्राची उद्दिष्टे आणि कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

(1) नविन आंतरराष्ट्रीय आर्थिक व्यवस्था (NIEO)

(2) दहशतवादाचे प्रकार

(3) मानवी सुरक्षा

(4) नाफता.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5101]-EXT-129

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

SOCIAL WORK

I : Social Reform Movements in India

II : Introduction to Social Welfare and Social Services

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* question in 500 words : [20]

(1) Discuss in detail the Sarvodaya Movement.

(2) Explain the work of Raja Ram Mohan Roy and Brahma Samaj.

2. Answer any *one* question in 500 words : [20]

(1) Discuss in detail the social services for Scheduled Castes.

(2) Discuss in detail the development of social services in post-independence period.

3. Answer any *one* question in 500 words : [20]

(1) Explain the work of Mahatma Gandhi for removal of Untouchability.

(2) Discuss the planned provisions for social services in India.

P.T.O.

4. Answer any *one* question in **500** words : [20]
(1) Explain the social services for handicapped.
(2) Discuss the social reformation work by Mahatma Phule.
5. Answer any *two* questions in **200** to **250** words each : [20]
(1) State the objectives and activities of Antyodaya Movement.
(2) Explain the concepts—Social Work and Social Welfare.
(3) Discuss the activities of Ramakrishna Mission.
(4) Bhoodan Movement.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य घरावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(1) सर्वोदय चळवळीची सविस्तर चर्चा करा.
(2) राजा राममोहन रॉय व ब्राह्मो समाजाचे कार्य स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(1) अनुसूचित जातींसाठी असणाऱ्या सामाजिक सेवांची सविस्तर चर्चा करा.
(2) स्वतंत्र्योत्तर काळात झालेला सामाजिक सेवांचा विकासाची चर्चा करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(1) महात्मा गांधींचे अस्पृश्यता निवारणासाठीचे कार्य स्पष्ट करा.
(2) भारतातील सामाजिक सेवांच्या नियोजित तरतुदींची चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
- (1) अपंगांसाठीच्या सामाजिक सेवा स्पष्ट करा.
  - (2) महात्मा फुले यांनी सामाजिक सुधारणेसाठी केलेल्या कार्याची चर्चा करा.
5. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत लिहा : [20]
- (1) अंत्योदय चळवळीचे उद्देश व उपक्रम लिहा.
  - (2) समाज कार्य आणि समाज कल्याण संकल्पना स्पष्ट करा.
  - (3) रामकृष्ण मिशनच्या उपक्रमांची चर्चा करा.
  - (4) भूदान चळवळ.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	

EXT-[5101]-130

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

MATHEMATICAL STATISTICS

(Discrete Probability and Probability Distributions)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Use of Statistical tables and calculator is allowed.
(iv) Symbols have their usual meaning.
(v) Graph paper will be supplied on request.

1. Attempt each of the following :

- (A) State whether each of the following statements is true or false : [1 each]
- (i) Bayes' theorem is used to calculate posterior probabilities of events.
  - (ii) A discrete sample space must contain a finite number of elements.
  - (iii) A Bernoulli trial is a random experiment which has only two outcomes.
  - (iv) Geometric distribution satisfies additive property.
  - (v) The joint distribution function of (X, Y) is a non-decreasing function in each of the variables X and Y.

P.T.O.

- (B) Choose correct alternative in the following : [1 each]
- (i) A bivariate random variable is discrete if and only if :
- (a) At least one of X and Y is discrete
  - (b) X is discrete and Y is finite
  - (c) Both X and Y are discrete
  - (d) Both X and Y are finite
- (ii) A random sample of 5 lucky winners is to be selected from a group of 10 ladies and 20 men using simple random sampling with replacement (SRSWR). The number of ladies lucky winners will follow :
- (a) Hypergeometric distribution
  - (b) Bernoulli distribution
  - (c) Binomial distribution
  - (d) Discrete uniform distribution
- (iii) If $X \rightarrow NB(k, p)$ such that $E(X) = 15$, $\text{var}(X) = 60$, then :
- (a) $k = 5, p = 3/4$
  - (b) $k = 5, p = 1/4$
  - (c) $k = 15, p = 1/2$
  - (d) $k = 3, p = 1/5$

(iv) Nine persons sit for a photograph in a row. Find the probability that a family of three always sits together :

(a) $1/12$

(b) $1/24$

(c) $1/48$

(d) $1/3$

(v) For the following probability distribution of r.v. X, the value of $\text{var}(X)$ is :

X	P(X)
5000	0.3
5002	0.1
5004	0.3
5006	0.3

(a) 5.76

(b) 16

(c) 10.24

(d) 5003

(C) Answer in brief : [2 each]

(i) State the p.m.f. of negative binomial distribution. State its mean and variance.

(ii) Compute mode of a binomial distribution for $n = 10$, $p = 1/3$.

(iii) Explain the coefficient of skewness and kurtosis based on moments.

(iv) State properties of C.G.F.

(v) Define joint distribution function of two-dimensional discrete random variable. Also, state its properties.

2. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

(a) There are 4 boys and 2 girls in room no. 1 and 5 boys and 3 girls in room no. 2. A girl from one of the two rooms laughed loudly. What is the probability that the girl who laughed loudly was from room no. 2 ?

(b) Let (X, Y) be a discrete bivariate r.v. with the following joint p.m.f. :

X	Y			
	0	1	2	3
-1	5k	13k	12k	14k
0	12k	16k	14k	18k
1	13k	19k	16k	12k

(i) Find k

(ii) $\text{var}(X|Y = 3)$.

(c) Explain how the raw moments can be obtained using M.G.F.

(d) Suppose X and Y are two discrete random variables with joint probability distribution $\{(X_i, Y_j, P_{ij}); i = 1, 2, \dots, m; j = 1, 2, \dots, n\}$.

Prove that :

$$E(X + Y) = E(X) + E(Y).$$

(e) A group of 20 cricket players contains 7 Maharashtrians and remaining non-Maharashtrians. An Indian team of 12 players is to be formed (i) what will be the average number of Maharashtrians selected in the team ? (ii) what is the probability that one fourth of the players in the team are Maharashtrians ?

(f) Derive C.G.F. of $b(n, p)$ distribution.

3. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

- (a) Define geometric distribution. A machine used to produce milk cans has a probability of 0.04 of producing a defective milk can. Find the (i) expected number of good cans produced before the first defective can. (ii) fourth can produced is the first defective one.
- (b) Define Poisson distribution. Find its mean and variance.
- (c) Let X and Y be independent discrete uniform random variables with parameter n . Obtain the distribution of $Z = X + Y$.
- (d) State and prove additive property for binomial distribution.
- (e) Let (X, Y) be a discrete bivariate random variable with the following joint p.m.f. :

X	Y			
	0	1	2	3
0	k	$3k$	$2k$	$4k$
1	$2k$	$6k$	$4k$	$8k$
2	$3k$	$9k$	$6k$	$12k$

- (i) Find k
- (ii) $\text{cov}(X, Y)$.

- (f) In a certain school examination result showed that 20% students failed in Mathematic, 5% failed in English while 10% failed in both Mathematics and English. Are the two events 'Failing in Mathematics' and 'Failing in English' independent ?

4. Attempt any *two* of the following : [2×10=20]

(a) (i) Define two-dimensional discrete random variable. [2]

(ii) If X and Y are independent Poisson random variables with means m_1 and m_2 respectively, then find the conditional probability distribution of X given $X + Y$. [8]

(b) (i) Derive M.G.F. of geometric (p) distribution. [5]

(ii) The probability distribution of discrete random variable X is as follows :

X	P(X)
0	0.25
1	0.50
2	0.25

(I) Find probability distribution of $W = X - 1$.

(II) Find $P(X \geq 0)$ and $P(X > 1 | X > 0)$. [5]

(c) (i) Explain axiomatic definition of probability. [3]

(ii) Suppose A, B and C are three events defined on a sample space Ω such that : [7]

$$P(A) = P(B) = P(C) = 1/4,$$

$$P(A \cap C) = 1/8, P(A \cap B) = P(B \cap C) = 0.$$

Calculate :

(i) $P(A \cup B \cup C)$

(ii) $P(A \cup C)$

(iii) $P(A' \cap B' \cap C')$

(iv) $P(A \cap C')$.

- (d) (i) Find the r th factorial moment of hypergeometric distribution with parameters N , M and n . [6]
- (ii) Suppose three balanced coins are tossed simultaneously. If Y denotes the number of heads, find the probability distribution of Y . [4]

5. Attempt any *one* of the following : [1×20=20]

- (a) (i) State and prove Bayes' theorem. [9]
- (ii) Among the 200 employees of a company, 160 are union members and the others are non-union. If four employees are to be chosen to serve on the staff welfare committee, find the probability that two of them will be union members and the others non-union, using (I) hypergeometric distribution (II) binomial distribution as an approximation (III) what is the error of the approximation ? [6]
- (iii) State classical definition of probability. State its limitations. [5]

- (b) (i) For the following joint p.m.f. of (X, Y) , find k and hence compute $\text{var}(10X - 15Y)$: [12]

X	Y		
	0	1	2
-1	$12k$	$15k$	$2k$
0	$5k$	$8k$	$15k$
1	$7k$	$8k$	$12k$

- (ii) Suppose X and Y are discrete random variables. [8]

Prove that :

(I) $\text{var}(aX - bY) = a^2\text{var}(X) + b^2\text{var}(Y) - 2 ab\text{cov}(X, Y)$

(II) $\text{var}(aX + bY) = a^2\text{var}(X) + b^2\text{var}(Y) + 2 ab\text{cov}(X, Y)$.

Total No. of Questions—6]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	

[5101]-EXT-131

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

OPTIONAL ENGLISH

Paper I

[Interface (English Literature and Language)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in about **80** words each
(any *three*): [15]

- (1) Why did Kalam's father become upset in 'A Lesson My Father Taught Me' ?
- (2) What does the author mean by saying that there should be a 'Bharat Brand of English' ?
- (3) Draw a character sketch of Leslie.
- (4) What was the conflict in Schatz' mind ? How did his father resolve it ?
- (5) Explain the relationship between Harvey Maxwell and Leslie as described in 'The Romance of a Busy Broker'.

P.T.O.

2. (a) Answer the following questions in about **80** words each : [15]

- (1) How does the poem, 'Sonnet 29' celebrate the presence of love in the poet's life ?
- (2) How does the poet express his dislikes for the modern civilization in 'The World is Too Much with Us' ?
- (3) Discuss 'The Listeners' as a poem of magic realism.
- (4) How does the poet present the Universality of Human kind in 'No Men are Foreign' ?
- (5) Why does William Wordsworth want to become a pagan in 'The World is Too Much with Us' ?

(b) Write short notes on the following (any *two*) : [10]

- (1) Creativity of Human Language
- (2) Language as species specific and species uniform
- (3) Informative function of language
- (4) Directive function of language.

3. Answer the following questions in about **120** words each (any *two*) : [16]

- (1) Do you agree that 'Upper Division Love' is a hard hitting commend on the Indian Film Industry ? Elaborate your views.

- (2) Write a note on the central idea of the story “Upper Division Love”.
- (3) How does Chinua Achebe explore the complexities of Human relationships in his short story ‘Marriage is a Private Affair’ ?
- (4) Does the marriage really remain a private affair in ‘Marriage is a Private Affair’ ? Substantiate your answer.
4. Answer the following questions in about **120** words each (any *two*) : [16]
- (1) What request does the speaker make to the sun in ‘The Sun Rising’ ?
- (2) Discuss the dilemma of the traveller in ‘The Road Not Taken’.
- (3) Comment on the structure of the poem “The Ballad of the Landlord”.
- (4) How does R.W. Emerson show that every creature is important on the earth in “The Mountain and the Squirrel” ?
5. Answer the following questions in about **120** words each (any *two*) : [16]
- (1) Discuss the tragic ending of ‘Lithuania’ by Robert Brooke.

- (2) How does the play “The Swan Song” by Anton Chekhov represent the reality in life ?
- (3) Comment on the setting of the one act play ‘Lithuania’.
- (4) Draw a character sketch of Sviet Lovidoff.
- 6.** (a) Write a note in about in **50** words (any *one*) : [4]
- (1) Phonology and Phonetics
- (2) Morphology as a branch of Linguistics.
- (b) (1) Identify the number of phonemes in the following words (any *two*) : [2]
- (i) stroke
- (ii) beg
- (iii) go
- (iv) teach.
- (2) Identify the structure of the following words in terms of C and V (any *three*) : [3]
- (i) Raw
- (ii) Eye
- (iii) Ice
- (iv) Strand
- (v) Next.
- (3) Give minimal pairs for the following sounds (any *three*) : [3]

1. /i:/ and /ɪ
2. /e/ and /æ/
3. /s/ and /z/
4. /m/ and /p/
5. /ʌ/ and /ɜ:/

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

EXT-[5101]-133

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

COMMERCE

(Organisation of Commerce)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain in detail 'Trade', 'Commerce' and 'Industry'. [20]

Or

Explain importance and types of international trade.

2. State the functions of wholesaler and retailer. [20]

Or

Describe the stages of evolution of money.

3. Explain objectives, advantages and limitations of marketing. [20]

Or

State the role of Advertising in Modern Business.

4. Explain classification of different advertising media. [20]

Or

State the functions of marketing.

P.T.O.

5. Write short notes on (any two) : [20]
- (a) Advertising as a marketing tool
- (b) Types of insurance
- (c) Modern concept of marketing
- (d) Elimination of wholesaler.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. 'व्यापार', 'वाणिज्य' व 'उद्योग' या संज्ञा सविस्तर स्पष्ट करा. [20]
- किंवा
- अंतर्गत व्यापाराचे महत्त्व आणि प्रकार स्पष्ट करा.
2. घाऊक व्यापारी व किरकोल व्यापारी यांची कार्ये सांगा. [20]
- किंवा
- पैशाच्या उत्क्रांतीधमील अवस्था विशद करा.
3. विपणनाची उद्दिष्टे, फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा. [20]
- किंवा
- आधुनिक व्यवसायामधील जाहिरातीची भूमिका सांगा.
4. जाहिरातींच्या विविध माध्यमांचे वर्गीकरण स्पष्ट करा. [20]

किंवा

विपणनाची कार्ये सांगा.

5. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
- (अ) जाहिरात विपणनाचे एक साधन
  - (ब) विम्याचे प्रकार
  - (क) विपणनाची आधुनिक संकल्पना
  - (ड) घाऊक व्यापाऱ्याला वगळण्याची गरज.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5101]-EXT-134

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

G-1 : EDUCATION

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* question in **500** words : [20]
  - (a) Explain the nature, advantages and limitations of Experimental method.
  - (b) Describe the nature and aims of education in ancient India.
2. Answer any *one* question in **500** words : [20]
  - (a) Describe the nature of primary education. Explain the problems in primary education, in detail.
  - (b) What is Family ? Explain the functions of family in detail.
3. Answer any *one* question in **500** words : [20]
  - (a) Explain the role of education in economical development.
  - (b) What is value education ? Explain the importance of value education, with examples.

P.T.O.

4. Answer any *one* question in **500** words : [20]
- (a) Explain the meaning of education. Describe the characteristics of education process.
- (b) Explain the educational thought of Swami Vivekananda.
5. Write short notes on the following in **200-250** words each (any *two*) : [20]
- (a) Objectives of education as per National Policy of Education 1986
- (b) Concept of informal education
- (c) Nature of Educational Psychology
- (d) Nature of 'Vishwabharati'.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
- (अ) प्रायोगिक पद्धतीचे स्वरूप सांगून फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.
- (ब) प्राचिन भारतीय शिक्षणाचे स्वरूप सांगून प्राचिन भारतीय शिक्षणाची ध्येये स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
- (अ) प्राथमिक शिक्षणाचे स्वरूप लिहा. प्राथमिक शिक्षणातील समस्या सविस्तर स्पष्ट करा.
- (ब) कुटुंब म्हणजे काय ? कुटुंबाची कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) आर्थिक विकासातील शिक्षणाची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.
(ब) मूल्य शिक्षण म्हणजे काय ? मूल्य शिक्षणाचे महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [20]
(अ) शिक्षणाचा अर्थ स्पष्ट करा. शिक्षण प्रक्रियेची वैशिष्टे सविस्तर स्पष्ट करा.
(ब) स्वामी विवेकानंदाचे शैक्षणिक विचार स्पष्ट करा.
5. प्रत्येकी **200** ते **250** शब्दांत थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही **दोन**) : [20]
(अ) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 1986 नुसार शिक्षणाची उद्दिष्टे
(ब) सहज शिक्षण संकल्पना
(क) शैक्षणिक मानसशास्त्राचे स्वरूप
(ड) विश्वभारती स्वरूप.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	

[5101]-EXT-135

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2017

FMG-I : INDUSTRIAL MATHEMATICS

(For External Students)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Use of calculator is allowed.

1. Attempt each of the following : [20]

(a) Solve the quadratic equation :

$$x^2 + 19x - 66 = 0.$$

(b) Find the slope and x intercept of the linear equation :

$$3y + 15x = 30.$$

(c) Evaluate the limit :

$$\lim_{x \rightarrow 6} \frac{4x^2 - 2x - 8}{5x^2 + 6}.$$

(d) Find the derivative of $f(x) = 18\sqrt{x}$ at $x = 2$.

(e) Define the term : Optimization.

P.T.O.

- (f) Find the dimension of the matrix A and find its transpose, where :

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 9 & 6 \\ 4 & 9 & 2 \end{bmatrix}.$$

- (g) Find the multiplication AB of the following matrices :

$$A = [9 \quad 11 \quad 3], \quad B = \begin{bmatrix} 2 \\ 6 \\ 7 \end{bmatrix}.$$

- (h) Determine the following integral :

$$\int x^{-5/2} dx.$$

- (i) Define term : Slack variable.
(j) Convert the following inequality constraints into equations :

$$2y_1 + 5y_2 \leq 40$$

$$4y_1 + y_2 \geq 20$$

$$6y_1 + 4y_2 \leq 30.$$

2. Attempt any *four* of the following : [20]

- (a) Sketch the graph :

$$f(x) = (2x - 7)^3.$$

- (b) Let $f(x) = \frac{x+3}{x^2-9}$, $x \neq \pm 3$. Also given that $f(-3) = \frac{1}{6}$. Is

f continuous at $x = -3$?

- (c) Use implicit differentiation to find the derivative $\frac{dy}{dx}$ of the following equation :

$$(2x^3 + 7y)^2 = x^5.$$

- (d) Test to see if the following function is concave or convex at $x = 3$:

$$y = (5x^2 - 8)^2.$$

- (e) For the function $y = (5 - x)^4$
- (i) investigate the successive derivatives and
  - (ii) evaluate them at $x = 3$.
- (f) Prove that the marginal cost (MC) must equal to marginal revenue (MR) at the profit-maximizing level of output.

3. Attempt any *two* of the following : [20]

- (a) Faced with two distinct demand functions :

$$Q_1 = 24 - 0.2P_1,$$

$$Q_2 = 10 - 0.05P_2$$

where $TC = 35 + 40Q$, what price will the firm charge with discrimination.

- (b) Given $f(x) = g(x) \cdot h(x)$, where $g'(x)$ and $h'(x)$ both exist, prove that the product rule by demonstrating that :

$$f'(x) = g(x) \cdot h'(x) + h(x) \cdot g'(x).$$

Also compute y' and y'' , given that $y = \frac{7x^2}{x-1}$.

(c) Use the MR = MC method to :

(i) Maximize profit π and

(ii) Check the second-order conditions, given :

$$TR = 1400Q - 7.5Q^2,$$

$$TC = Q^3 - 6Q^2 + 140Q + 750.$$

4. Attempt any *four* of the following : [20]

(a) Define the terms : Symmetric matrix, Idempotent matrix and Null matrix.

(b) Check whether $A(B + C) = AB + AC$, where :

$$A = [4 \quad 7 \quad 2], \quad B = \begin{bmatrix} 6 \\ 5 \\ 1 \end{bmatrix}, \quad C = \begin{bmatrix} 9 \\ 5 \\ 8 \end{bmatrix}.$$

(c) Evaluate :

$$\int \frac{3x^2 + 2}{4x^3 + 8x} dx.$$

(d) The rate of net investment is $I = 60t^{1/3}$, and capital stock at $t = 1$ is 85. Find the function for capital K.

(e) State the extreme point theorem. Also state the basic theorem of linear programming.

(f) Solve the following linear programming problem :

$$\text{Minimize : } c = 3y_1 + 4y_2$$

$$\text{Subject to : } 2y_1 + 3y_2 \geq 36$$

$$2y_1 + 2y_2 \geq 28$$

$$8y_1 + 2y_2 \geq 32$$

$$y_1, y_2 \geq 0.$$

5. Attempt any *two* of the following : [20]

(a) Solve the following linear system, using the Gaussian elimination method :

$$3x_1 + 2x_2 + 6x_3 = 24$$

$$2x_1 + 4x_2 + 3x_3 = 23$$

$$5x_1 + 3x_2 + 4x_3 = 33.$$

(b) Using the data below :

(i) Graph the inequality constraints after solving each for g_2 in terms of g_1 .

(ii) Regraph and darken in the feasible region.

(iii) Compute the slope of the feasible region. Set a ruler with this slope, move it to the point of contact with the feasible region, and construct a dashed line.

(iv) Read the critical values of g_1 and g_2 at the point of contact, and evaluate the objective function at these values :

$$\text{Maximize : } \pi = 24g_1 + 8g_2$$

$$\text{Subject to : } 2g_1 + 5g_2 \leq 40$$

$$4g_1 + g_2 \leq 20$$

$$10g_1 + 5g_2 \leq 60$$

$$g_1, g_2 \geq 0.$$

(c) Marginal cost is given by $MC = \frac{dTC}{dQ} = 25 + 30Q - 9Q^2$.

Fixed cost is 55. Find the :

- (i) total cost,
- (ii) average cost, and
- (iii) variable cost functions.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	

[5101]-EXT-137

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

MATHEMATICS

General Paper I

MG-1 : Algebra and Geometry

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt each of the following :

[20]

(a) If $a|b$ and $b|c$, then show that $a|c$.

(b) Find all pairs $\bar{i}$ and $\bar{j}$ such that :

$$\bar{i} \cdot \bar{j} = \bar{1}$$

in Z_6 .

(c) Use factor theorem to determine whether $g(x) = x + 3$ is a factor of :

$$f(x) = 3x^3 - 4x + 2.$$

P.T.O.

(d) Find the eigen values of the matrix :

$$A = \begin{bmatrix} 2 & 4 \\ 0 & 3 \end{bmatrix}.$$

(e) Reduce the matrix :

$$A = \begin{bmatrix} 2 & 4 \\ 3 & 6 \end{bmatrix}$$

to row echelon form.

(f) Determine the nature of the conic :

$$x^2 - 4xy - 2y^2 + 10x + 4y = 0.$$

(g) Find the distance of a point $p(4, 3, 1)$ from the plane :

$$2x - y + 2z + 1 = 0.$$

(h) Find the equation of a line joining two points :

$$(-2, 1, 3) \text{ and } (3, 1, -2).$$

(i) Find the equation of a tangent plane at the point $(3, 2, -2)$ to the sphere :

$$x^2 + y^2 + z^2 = 9.$$

(j) Define cone.

2. Attempt any *four* of the following : [20]

(a) Using principle of mathematical induction, prove that for every positive integer n , $n^3 - n$ is divisible by 3.

(b) If

$$a \equiv b \pmod{n} \quad \text{and} \quad c \equiv d \pmod{n},$$

then show that :

(i) $a + c \equiv b + d \pmod{n}$

(ii) $ac \equiv bd \pmod{n}$.

(c) Let z be the set of integers. Given $a, b \in \mathbb{Z}$ define $a \sim b$ if $a - b$ is an even integer. Show that $\sim$ is an equivalence relation.

(d) State and prove remainder theorem for polynomials.

(e) Determine the values of λ so that the system of linear equations :

$$x + y + z = 6$$

$$x + 2y + 3z = 10$$

$$x + 2y + \lambda z = 9 \quad \text{has}$$

(i) no solution

(ii) unique solution.

(f) Verify Cayley-Hamilton theorem for the matrix :

$$A = \begin{bmatrix} -2 & -1 \\ 5 & 4 \end{bmatrix}.$$

3. Attempt any *two* of the following : [20]

(a) State and prove division algorithm for integers.

(b) (i) If a is any integer then prove that :

$$a^2 \equiv 0 \pmod{4} \quad \text{or} \quad a^2 \equiv 1 \pmod{4}$$

depending on whether a is even or odd respectively.

(ii) List all integers x in the range $1 \leq x \leq 100$ that satisfy $x \equiv 7 \pmod{17}$.

(c) (i) Solve the system of equations :

$$x + 2y + z = 3$$

$$2x + 3y + 3z = 10$$

$$3x - y + 2z = 13.$$

(ii) Solve :

$$8x^3 - 36x^2 + 46x - 15 = 0,$$

given that the roots are in arithmetic progression.

4. Attempt any *four* of the following : [20]

(a) Derive an equation of plane in intercept form.

(b) Show that the lines :

$$\frac{x-1}{-1} = \frac{y+6}{-5} = \frac{z-2}{-1} \quad \text{and}$$

$$\frac{x-1}{-1} = \frac{y-3}{4} = \frac{z-5}{2}$$

intersect.

- (c) Find the condition under which the plane :

$$lx + my + nz = p$$

is a tangent plane to the standard sphere $x^2 + y^2 + z^2 = a^2$.

Also find the point of contact.

- (d) Show that the line :

$$\frac{x+1}{-2} = \frac{y+2}{3} = \frac{z+5}{4},$$

lies on the plane $x + 2y - z = 0$.

- (e) Find the equation of the sphere passing through the circle of intersection of :

$$x^2 + y^2 + z^2 + 6x - 4y - 6z - 14 = 0$$

and the plane $x + y - z = 0$ and passing through the point $(1, 1, -1)$.

- (f) Find the equation of the cone whose vertex is $(1, 1, 2)$ and guiding curve is the ellipse :

$$\frac{x^2}{4} + \frac{y^2}{2} = 1, z = 0.$$

5. Attempt any *two* of the following : [20]

- (a) Reduce the equation :

$$5x^2 + 6xy + 5y^2 - 10x - 6y - 3 = 0$$

to the standard form and hence name the conic.

(b) (i) Suppose $U = 0$ and $V = 0$ are intersecting planes. Show that for all real values of λ , equation $U + \lambda V = 0$ represents a plane passing through the line of intersection of planes $U = 0$ and $V = 0$.

(ii) Show that the equation :

$$12x^2 - 2y^2 - 6z^2 - 2xy + 7yz + 6zx = 0$$

represents a pair of planes. Also find the angle between them.

(c) Find the angle between two lines whose direction cosines are l, m, n and l', m', n' . Also find the condition of perpendicularity and parallel.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	

[5101]-EXT-138

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

STATISTICAL PRE-REQUISITES

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
  - (ii) Figures to the right indicate full marks.
  - (iii) Use of statistical tables and calculator is allowed.
  - (iv) Symbols have their usual meanings.
  - (v) Graph paper will be supplied on request.

1. Attempt each of the following :

- (A) State whether each of the following statements is true or false : [1 each]
- (1) The coefficient of variation is not dependent on measuring unit.
  - (2) The frequencies of higher order classes are ultimate class frequencies.
  - (3) For symmetric distribution, mean > median > mode.

P.T.O.

- (4) Stratified random sampling method is applicable if population is homogeneous.
- (5) Index number for base period is greater than 100.
- (B) Choose the *correct* alternative for each of the following : [1 each]
- (1) The Bowley's coefficient of skewness lies between :
- (a) 0 and 1
  - (b) -1 and 1
  - (c) 0 to ∞
  - (d) $-\infty$ to ∞
- (2) The mean of 10 observations is 5. If each observation is increased by 5, then mean of new series is :
- (a) 3
  - (b) 5
  - (c) 7
  - (d) 10
- (3) We can find the value of median graphically by using :
- (a) Histogram
  - (b) Box plot
  - (c) Frequency curve
  - (d) Ogive curve

(4) For the frequency distribution the mean and standard deviation are -100 and 50 respectively, then coefficient of variation is :

(a) -2

(b) -50

(c) 2

(d) 50

(5) First central moment of the distribution is :

(a) Mean

(b) Zero

(c) Mode

(d) Median

(C) Answer in brief : [2 each]

(1) State any *two* merits of mode.

(2) Define ordinal scale with *one* illustration.

(3) Find harmonic mean of $12, 15, 17, 16$ and 14 .

(4) Define Karl Pearson's coefficient of skewness.

(5) Define the term dichotomy with *one* illustration.

2. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

(1) Explain any *two* considerations in the construction of consumer's price index numbers.

- (2) Distinguish between SRSWOR and SRSWR.
- (3) Write a note on association of attributes.
- (4) The frequency distribution of daily expenditure (in Rs.) by students is as given below :

Expenditure	No. of Students
0—10	5
10—20	15
20—30	12
30—40	10
40—50	8

Draw less than ogive curve and hence determine 3rd decile.

- (5) Calculate 60th percentile from the following frequency distribution :

Class	Frequency
10—20	6
20—30	26
30—40	47
40—50	15
50—60	6

- (6) Information about the player A and B are as below :

	No. of Matches	Mean Score	Standard Deviation
Player A	10	200	8
Player B	8	250	9

- (i) Which player is more consistent ?
- (ii) Find combine mean.

3. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

- (1) Write a note on Spearman's rank correlation coefficient.
- (2) Explain the concept of residual.
- (3) The frequency distribution of marks obtained by 50 students is as given below :

Marks	No. of Students
0—20	5
20—40	15
40—60	12
60—80	10
80—100	8

Compute median of the above distribution.

- (4) From the information given below, compare the skewness of two groups using suitable measure of skewness :

	Mode	Mean	Standard Deviation
Group A	330	350	10
Group B	320	327	12

- (5) Calculate Fisher's price index number for the following data for year 2014 taking 2010 as a base year :

Commodity	Year 2010		Year 2014	
	Price	Quantity	Price	Quantity
A	40	16	50	14
B	50	15	60	13
C	60	18	80	12

- (6) State the condition of consistency for three attributes.

4. Attempt any *two* of the following : [2×10=20]

(1) Compute mean deviation about mean for the following data : [10]

Class	Frequency
100—150	3
150—200	5
200—250	12
250—300	20
300—350	10

(2) (i) Write a note on population and sample. [5]

(ii) The following is the distribution of monthly income (in '000 Rs.) of 100 workers : [5]

Income	No. of Workers
0—5	10
5—10	20
10—15	30
15—20	24
20—25	16

Compute coefficient of variation for the above distribution.

- (3) Compute Karl Pearson's coefficient of correlation between X and Y from the data given below : [10]

X	Y
69	163
64	151
68	176
63	162
68	158
65	171
63	153
75	182
60	154

- (4) (i) State relation between first four raw and central moments. [4]
- (ii) Compute geometric mean for the following data : [6]

Class	Frequency
10—30	12
30—50	18
50—70	25
70—90	10
90—110	3

5. Attempt any *one* of the following : [1×20=20]

(1) (i) Explain the term skewness and kurtosis. [10]

(ii) Fit a second degree parabola to the data given below by taking Y as dependent variable : [10]

X	Y
1	163
2	151
3	176
4	162
5	158

(2) (i) Define index numbers and explain the terms base shifting and splicing. [10]

(ii) Examine the consistency of the following data : [10]

$N = 100$, $(A) = 410$, $(B) = 39$, $(C) = 41$,

$(AB) = 38$, $(AC) = 33$, $(BC) = 37$

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	

[5101]-EXT-139

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

LOGIC

G-1 : Introduction to Logic and Principles of Reasoning

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. (A) Symbolize the following propositions using the symbols given in bracket : [10]

(1) The car runs only if there is fuel in its tank. (R, F)

(2) Either he will study or exercise. (S, E)

(3) Ramesh is not writing and reading is well. (W, R)

(4) It is not true that India is not aggressive. (I)

(5) If you study then you will pass. (S, P)

(B) Explain in detail the Inductive and Deductive branches of Logic. [10]

Or

(A) Explain about modern classification of proposition. [10]

P.T.O.

(B) Determine whether the following statement forms are tautologous, contradictory or contingent with the help of truth table, shorter truth table and truth tree method : [10]

(1) $(P \supset Q) \vee (\sim P \vee Q)$

(2) $\sim\sim A \equiv \sim B$

(3) $(A \vee B) \cdot B$

(4) $Q \cdot (P \cdot \sim P)$.

2. (A) Explain the distribution of terms in A, E, I and O propositions. [10]

(B) Demonstrate the invalidity of the following arguments : [10]

(1) $\sim E \vee \sim F$

$\sim(G \cdot H) \supset (E \vee F)$

$\frac{H \supset G}{\quad}$

$\therefore \sim\sim G$

(2) $P \supset (Q \supset R)$

$\frac{\sim(\sim P \vee \sim Q)}{\quad}$

$\therefore \sim R \vee \sim Q$

Or

(A) Explain the method of indirect proof of validity with examples. [10]

(B) Prove validity of the following arguments : [10]

(1) 1. $\sim\sim L \supset \sim (J \vee K)$

2. $L \therefore \sim J$

(2) 1. $\sim B \supset \sim A$

2. $B \supset D$

3. $\sim D \therefore \sim A$

3. (A) Explain *four* figures of the categorical syllogism and give examples. [10]

(B) Convert and obvert the following propositions : [10]

(1) All that glitters is not gold.

(2) Some politicians are honest.

(3) Some books are readable.

(4) Some animals are not active.

(5) All teachers are brilliant.

Or

Explain the nature, scope and subject matter of logic. [20]

4. (A) If [10]

$U = \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7\}$

$A = \{1, 2\}, \quad B = \{1, 3, 5\},$

$C = \{2, 3, 5, 7\}$ and $D = \{4, 5, 6, 7\}$

Then list the elements of the following sets :

- (1) $A \cup B$
- (2) $C \cap B$
- (3) $C \cup D$
- (4) $\sim A \cap \sim B$
- (5) $D \cap A$.

(B) What is a set ? Explain types of set. [10]

Or

What is the concept of fallacy ? Explain any *five* formal fallacies. [20]

5. Write short notes on any *four* of the following : [20]

- (1) Deductive Inference
- (2) Conversion
- (3) Fallacy of division
- (4) Universal set
- (5) Simple proposition
- (6) Rules of Inference (any *two*).

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

[5101]-EXT-139

1. (अ) कंसात दिलेल्या चिन्हांचा उपयोग करून खालील विधाने चिन्हांकित करा : [10]
- (1) गाडीच्या टाकीत इंधन असेल तरच ती चालते. (R, F)
- (2) तो एकतर अभ्यास करेल किंवा व्यायाम करेल. (S, E)
- (3) रमेश लिहीत नाही आणि वाचतही नाही. (W, R)
- (4) हे खरे नाही की भारत आक्रमक नाही. (I)
- (5) जर तुम्ही अभ्यास केला तर तुम्ही पास व्हाल. (S, P)
- (ब) तर्कशास्त्राच्या विगमन आणि निगमन शाखांचे सविस्तर स्पष्टीकरण करा. [10]

किंवा

- (अ) विधानांचे आधुनिक वर्गीकरण स्पष्ट करा. [10]
- (ब) सत्यता कोष्टक पद्धती, लघुसत्यता कोष्टक पद्धती व सत्यता वृक्ष पद्धतीच्या आधारे खालील विधाने सर्वतः सत्य, सर्वतः असत्य किंवा नैमित्तिक सत्यासत्य आहेत ते ठरवा : [10]
- (1) $(P \supset Q) \vee (\sim P \vee Q)$
- (2) $\sim\sim A \equiv \sim B$
- (3) $(A \vee B) \cdot B$
- (4) $Q \cdot (P \cdot \sim P)$

2. (अ) A, E, I व O विधानांचे पद वितरण स्पष्ट करा. [10]

(ब) खालील युक्तिवादाची अयुक्तता सिद्ध करा : [10]

$$(1) \quad \sim E \vee \sim F$$

$$\sim(G \cdot H) \supset (E \vee F)$$

$$\underline{H \supset G}$$

$$\therefore \sim\sim G$$

$$(2) \quad P \supset (Q \supset R)$$

$$\sim(\sim P \vee \sim Q)$$

$$\underline{\therefore \sim R \vee \sim Q}$$

किंवा

(अ) वैधतेची अप्रत्यक्ष सिद्धता पद्धती उदाहरणासह स्पष्ट करा. [10]

(ब) खालील युक्तिवादाची अयुक्तता सिद्ध करा : [10]

$$(1) \quad 1. \quad \sim\sim L \supset \sim (J \vee K)$$

$$2. \quad L \therefore \sim J$$

$$(2) \quad 1. \quad \sim B \supset \sim A$$

$$2. \quad B \supset D$$

$$3. \quad \sim D \therefore \sim A$$

3. (अ) निरूपाधिक संविधानाच्या चार आकृत्या स्पष्ट करा व उदाहरणे द्या. [10]

(ब) पुढील विधानांचे परिवर्तन व प्रतिवर्तन करा : [10]

$$(1) \quad \text{चकाकते ते सोने नसते.}$$

- (2) काही राजकरणी प्रामाणिक असतात.
- (3) काही पुस्तके वाचनीय असतात.
- (4) काही प्राणी चपळ नसतात.
- (5) सर्व शिक्षक हुशार असतात.

किंवा

तर्कशास्त्राचे स्वरूप, व्याप्ती आणि अभ्यासविषय स्पष्ट करा. [20]

4. (अ) जर : [10]

$$U = \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7\}$$

$$A = \{1, 2\}, \quad B = \{1, 3, 5\},$$

$$C = \{2, 3, 5, 7\} \text{ आणि } D = \{4, 5, 6, 7\}$$

तर पुढील संचाचे घटक सांगा :

- (1) $A \cup B$
- (2) $C \cap B$
- (3) $C \cup D$
- (4) $\sim A \cap \sim B$
- (5) $D \cap A$.

(ब) संच म्हणजे काय ? संचाचे प्रकार स्पष्ट करा. [10]

किंवा

तर्कदोष म्हणजे काय ? कोणतेही पाच आकारिक तर्कदोष स्पष्ट करा. [20]

5. खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा :

[20]

- (1) निगमनात्मक अनुमान
- (2) परिवर्तन
- (3) विभाजन तर्कदोष
- (4) विश्वसंच
- (5) सरल विधान
- (6) अनुमानाचे नियम (कोणतेही दोन).

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5101]-EXT-140

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

SOCIOLOGY

G-1 : Introduction to Sociology

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following questions : [20]
  - (1) Discuss the characteristics of primary groups.
  - (2) Explain the types of social mobility.

2. Answer any *one* of the following questions : [20]
  - (1) Explain the elements of culture.
  - (2) What is social change ? Discuss the factors of social change.

3. Answer any *one* of the following questions : [20]
  - (1) What is social control ? Explain the types of social control.
  - (2) Define social institutions and explain the characteristics of social institutions.

4. Answer any *one* of the following questions : [20]
  - (1) Define sociology and discuss the scientific nature of Sociology.
  - (2) Explain the relevance of sociology in contemporary society.

P.T.O.

5. Write short notes on any two : [20]

- (1) Sociology as a profession
- (2) Reference group
- (3) Subject matter of Sociology
- (4) Gender.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (1) प्राथमिक समूहाची वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
- (2) सामाजिक गतिशीलतेचे प्रकार स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (1) संस्कृतीचे घटक स्पष्ट करा.
- (2) सामाजिक परिवर्तन म्हणजे काय ? सामाजिक परिवर्तनाच्या घटकांची चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (1) सामाजिक नियंत्रण म्हणजे काय ? सामाजिक नियंत्रणाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (2) सामाजिक संस्थेची व्याख्या करून वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

- (1) समाजशास्त्राची व्याख्या द्या. समाजशास्त्राचे शास्त्रीय स्वरूपाची चर्चा करा.
- (2) समकालीन समाजाशी समाजशास्त्राचा संबंध स्पष्ट करा.

5. थोडक्यात टिपा लिहा कोणत्याही दोन : [20]

- (1) समाजशास्त्र-एक व्यवसाय
- (2) संदर्भ समूह
- (3) समाजशास्त्राचा अभ्यासविषय
- (4) लिंगभाव.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	

[5101]-EXT-141

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

General Paper I

(Outline of Pre-History, Proto-History and Early History)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* of the following questions : [20]

(1) Describe the literary sources of Ancient Indian History.

Or

(2) Discuss the features of the Mesolithic Age.

2. Answer any *one* of the following questions : [20]

(1) Explain the town-planning of Harappan civilization.

Or

(2) Discuss the types of Megalithic Burials.

3. Answer any *one* of the following questions : [20]

(1) What is Second Urbanization ? Write the economic conditions during the second urbanization.

Or

(2) Discuss the achievements of Samrat, Ashoka.

P.T.O.

4. Answer any *one* of the following questions : [20]

(1) Describe the southern campaign of Samudragupta.

Or

(2) Discuss the contribution of the Rashtrakutas.

5. Write short notes on any *two* : [20]

(1) Medieval History

(2) Heritage concept

(3) Alexander

(4) Pallava-Saptaratha Temples.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(1) प्राचीन भारतीय इतिहासाची वाङ्मयीन साधने वर्णन करा.

किंवा

(2) मध्याश्मयुगाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(1) हडाप्पा संस्कृतीची नगररचना स्पष्ट करा.

किंवा

(2) महापाषाण दफनांच्या प्रकारांची चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(1) दुसरे नागरिकरण म्हणजे काय ? दुसऱ्या नागरिकरणादरम्यानची आर्थिक स्थिती लिहा.
- किंवा**
- (2) सम्राट अशोकाच्या कामगिरीची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]
(1) समुद्रगुप्ताची दक्षिण स्वारी वर्णन करा.
- किंवा**
- (2) राष्ट्रकूटांच्या योगदानाची चर्चा करा.
5. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]
(1) मध्ययुगीन इतिहास
(2) वारसा-संकल्पना
(3) अलेक्झांडर
(4) पल्लवांची सप्तरथ मंदिरे.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—9

Seat No.	

[5101]-EXT-142

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

STATISTICS

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
  - (ii) Figures to the right indicate full marks.
  - (iii) Symbols and abbreviations have usual meanings.
  - (iv) Use of calculator and statistical table is allowed.
  - (v) Graph paper will be provided on request.

1. Attempt each of the following :

(A) State whether the following statements are true *or* false : [1 each]

- (1) Coefficient of determination should be greater than unity.
- (2) Sum of deviations of all observations about its mean is zero.
- (3) Karl Pearson's correlation coefficient is lies between 0 to 1.
- (4) First central moment is equal to mean.
- (5) Index numbers are called as economic parameter.

P.T.O.

(B) Choose the *correct* alternative : [1 each]

(1) Spearman's rank correlation coefficient is always lies between :

(a) $(-1, +1)$

(b) $(0, 1)$

(c) $(-\infty, +\infty)$

(d) None of the above

(2) Which of the following is good measure of dispersion ?

(a) Mean

(b) Median

(c) Mode

(d) Standard deviation

(3) If

$$\text{Corr}(X, Y) = 0.8,$$

then

$$\text{Corr}(X + 3, Y - 3)$$

is :

(a) 0.8

(b) 0.16

(c) -0.8

(d) 0.9

(4) Box plot helps to judge the :

- (a) Central Value
- (b) Spread
- (c) Symmetry
- (d) None of the above

(5) Mean squared deviation about its .....
is minimum.

- (a) mean
- (b) mode
- (c) median
- (d) 0

(C) Answer in brief :

[2 each]

(1) Given

$$\sigma_x = 1, \sigma_y = 2 \text{ and}$$

$$\text{Corr}(X, Y) = 0.7.$$

Obtain $\text{Var}(X - 3Y)$.

(2) Define positive and negative skewness with *one* example each.

(3) Is the following information consistent ? Justify :

$$m'_1 = 1, m'_2 = 12, m'_3 = 20, m'_4 = 40.$$

- (4) If A.M. and G.M. of two observations are 5 and 2.5 respectively. Find their Harmonic mean.
- (5) If coefficient of variation is 60% and standard deviation is 4, find the arithmetic mean.

2. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

- (1) Find standard deviation for the following data :

Age	Students
10—12	5
12—14	22
14—16	40
16—18	30
18—20	3

- (2) With usual notations, show that for any distribution $S.D. \geq M.D.$ about mean.
- (3) For a frequency distribution, Bowley's coefficient of skewness is 0.6. The sum of first and third quartiles is 100 and the median is 38. Find the two quartiles and construct Box plot.

(4) For two attributes A and B if

$$N = 2000, (A) = 400, (\alpha B) = 40, (\beta) = 50,$$

verify whether the data is consistent ?

(5) Given

$$x - 4y = 5$$

is line of regression in which x is independent variable then estimate y for $x = -1$ and find the corresponding regression coefficient.

(6) With usual notations, show that :

$$-1 \leq r \leq +1.$$

3. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

(1) Write a short note on scatter diagram.

(2) What is measures of central tendency ? What are its characteristics of good measure of central tendency ?

(3) Suppose X, Y and Z are uncorrelated variables with same S.D. (σ). Obtain the correlation coefficient between (X + Y) and (Y + Z).

(4) Define Yule's coefficient of association (Q), with usual notations show that :

$$-1 \leq Q \leq +1.$$

(5) Find an appropriate index number for the following data :

Device	Average annual price in thousands		Quantity sold in 2016 in thousands
	2014	2016	
Iphone	50	47	35
Laptop	30	25	23
IED	45	30	45

(6) What is skewness ? What are its various measures of skewness ?

4. Attempt any *two* of the following : [2×10=20]

(1) What is Index Number ? What are the problems in the construction of index numbers ?

(2) Given n pairs of observations

$$(x_i, y_i) \quad i = 1, 2, \dots, n,$$

explain the procedure of fitting of simple linear model of the type

$$Y = a + bX + \varepsilon, \text{ with}$$

$$E(\varepsilon) = 0, \quad V(\varepsilon) = \sigma^2$$

estimate the parameters 'a' and 'b' by method of least square.

- (3) (i) Define variance in case of discrete data and explain the effect of change of origin and scale on it.
- (ii) Find Spearman's rank correlation coefficient for the following data :

Participant	Rank by judge A	Rank by judge B
A	5	1
B	1	4
C	2	5
D	4	3
E	3	2

- (4) (i) Calculate Fisher's price index number for the following information :

$$\begin{aligned} \Sigma p_0q_0 &= 166 & \Sigma p_0q_1 &= 107 \\ \Sigma p_1q_0 &= 207 & \Sigma p_1q_1 &= 134. \end{aligned}$$

- (ii) Splice the two series by continuing series A forward and continuing series B backward for the following series of index numbers :

Year	Series A	Series B
2008	100	—
2009	120	—
	7	

2010	150	100
2011	—	135
2012	—	170
2013	—	200

5. Attempt any *one* of the following : [1×20=20]

(1) (i) Given the following information on price of a commodity :

	Solapur	Kolhapur
Average price	65	60
S.D. of price	2.5	3.5

And $r = 0.8$. Find most likely price in Kolhapur corresponding to price of Rs. 75 in Solapur. [7]

(ii) Explain the procedure of fitting of the curve

$$Y = a + bX + cX^2$$

by the method of least square. [7]

(iii) If X and Y are uncorrelated variables and [6]

$$\text{Var} (X) = k \text{ and } \text{Var} (Y) = 2,$$

find k such that :

$$\text{Var} (4X - 2Y) = 25.$$

- (2) (i) With usual notations prove that for symmetrical distribution : [7]

$$\frac{m'_3}{(m'_1)} = 2 \left[\left(m_2 + (m'_1)^2 \right) \right].$$

- (ii) Construct Box plot for the age of 20 persons in kgs are given below : [7]

50, 18, 22, 32, 36, 44, 13, 28, 21, 38,
30, 35, 39, 40, 29, 43, 48, 52, 60, 33.

- (iii) Given A and B are the independent attributes then show that :

(a) α and β are also independent

(b) A and β are also independent. [6]

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	

[5101]-EXT-143

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

MATHEMATICS

AMG-I : Applied Mathematics

General-I

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Attempt each of the following :

[20]

(a) Find the rational number between $\sqrt{2}$ and $\sqrt{3}$.

(b) If

$$\lim_{x \rightarrow a} f(x) = k,$$

then prove that :

$$\lim_{x \rightarrow a} |f(x)| = |k|.$$

(c) Show that equation $2^x x - 1 = 0$ has at least one root in $(0, 1)$.

(d) Show that the function $y = xe^{-x}$ satisfies the equation :

$$xy' = (1 - x)y.$$

P.T.O.

(e) Evaluate :

$$\lim_{x \rightarrow \infty} \frac{\log x}{x}.$$

(f) Evaluate :

$$\int_0^{\pi/2} \sin^8 x dx.$$

(g) Evaluate :

$$\int \frac{1}{x^2 - 9} dx.$$

(h) Define the order and degree of differential equation.

(i) Define orthogonal trajectory and self orthogonal trajectory.

(j) Find integrating factor of the differential equation :

$$(x^2 + y^2 + x)dx + xydy = 0.$$

2. Attempt any *four* of the following : [20]

(a) Write all field axioms of real numbers.

(b) Suppose $g(x) \leq f(x) \leq h(x)$, for all x in some deleted neighbourhood of a point $x = a$. Prove that if :

$$\lim_{x \rightarrow a} g(x) = \lim_{x \rightarrow a} h(x) = L,$$

then

$$\lim_{x \rightarrow a} f(x) = L.$$

- (c) Find the real numbers α and β if the function f is continuous at every point of $(-3, 5)$ where :

$$f(x) = \begin{cases} x + \alpha & , \quad -3 < x < 1 \\ 3x + 2 & , \quad 1 \leq x < 3 . \\ \beta + x & , \quad 3 \leq x < 5 \end{cases}$$

- (d) Prove that if f is derivable at a point $x = a$, then f is continuous at $x = a$. Is converse true ? Justify your answer with suitable example.
- (e) State and prove Rolle's mean value theorem.
- (f) Evaluate :

$$\lim_{x \rightarrow 0^+} x^2 \log x.$$

3. Attempt any *two* of the following : [20]

- (a) State and prove Leibnitz's rule. Using it find n th derivative of $y = x^3 \cos x$.
- (b) (i) Verity Lagrange's Mean Value Theorem for the function :

$$f(x) = \log x \text{ on } [1, e].$$

- (ii) If $x = \tan(\log y)$, then prove that :

$$(1 + x^2)y_{n+1} + (2nx - 1)y_n + n(n - 1)y_{n-1} = 0.$$

(c) (i) Assuming validity of expansion, find the expansion of $\sin x$.

(ii) Evaluate :

$$\lim_{x \rightarrow 0} \left(\frac{1}{x} - \frac{1}{e^x - 1} \right).$$

4. Attempt any *four* of the following :

[20]

(a) Evaluate :

$$\int \frac{2x + 3}{x^2 + 11x + 30} dx.$$

(b) Evaluate :

$$\int \frac{6x + 3}{\sqrt{x^2 + 4x + 2}} dx.$$

(c) Evaluate :

$$\int \frac{3x^2 + x + 2}{(x - 1)(x^2 + 1)} dx.$$

(d) Solve :

$$y(x + y + 1)dx + x(x + 3y + 2)dy = 0.$$

(e) Solve :

$$(x^2y^2 + 4xy + 2)xdy + (x^2y^2 + 5xy + 2)ydy = 0.$$

(f) Show that the family :

$$\frac{x^2}{a^2 + \lambda} + \frac{y^2}{b^2 + \lambda} = 1$$

is self orthogonal, where λ is parameter.

5. Attempt any *two* of the following : [20]

(a) Derive an expression for the reduction formula :

$$\int_0^{\pi/2} \cos^n x \, dx$$

hence evaluate :

$$\int_0^{\pi/2} \cos^7 x \, dx.$$

(b) (i) If $Mdx + Ndy = 0$ is homogeneous differential equation, then prove that $\frac{1}{Mx + Ny}$ is an integrating factor, provided that $Mx + Ny \neq 0$.

(ii) Solve :

$$(3xy + 3y)dx + (x + 1)^2dy = 4.$$

(c) (i) Explain the method of solving homogeneous differential equation of first degree and first order :

$$\frac{dy}{dx} = \frac{f(x, y)}{g(x, y)}.$$

(ii) Prove that the necessary and sufficient condition for the differential equation :

$$Mdx + Ndy = 0$$

to be exact is :

$$\frac{\partial M}{\partial y} = \frac{\partial N}{\partial x}.$$

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—10

Seat No.	

[5101]-EXT-144

F.Y. B.A. (External) EXAMINATION, 2017

APPLIED STATISTICS

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
  - (ii) Figures to the right indicate full marks.
  - (iii) Use of calculator and statistical tables is allowed.
  - (iv) Symbols have their usual meanings.
  - (v) Graph paper will be provided on request.

1. Attempt each of the following :

(A) State whether each of the following statements is true or false : [1 each]

- (1) Sampling method is useful to collect only primary data.
- (2) The deviations of the items in raw moments always measured from zero.
- (3) When A and B are positively associated then α and β are negatively associated.
- (4) Correlation coefficient is unitless quantity.
- (5) Consumer price index number uses only one commodity.

P.T.O.

(B) Choose the *correct* alternative in the following : [1 each]

(1) Paasche's index number suffer from :

- (a) upward bias
- (b) downward bias
- (c) either upward or downward bias
- (d) no bias

(2) Correlation measures the extent of :

- (a) parabolic relation between two variables
- (b) linear relation between two variables
- (c) logarithmic relation between two variables
- (d) exponential relation between two variables

(3) Which one of the following gives that the attributes A and B are independent ?

- (a) $N = 500, (A) = 300, (B) = 300, (AB) = 185$
- (b) $N = 500, (A) = 300, (B) = 300, (AB) = 175$
- (c) $N = 500, (A) = 300, (B) = 300, (AB) = 300$
- (d) $N = 500, (A) = 300, (B) = 300, (AB) = 180$

(4) The first four raw moments of a frequency distribution are 2, 20, 40 and 200 respectively, then :

- (a) the distribution is positively skewed
- (b) the distribution is negatively skewed
- (c) the distribution is symmetric
- (d) inconclusive

(5) Random sample is :

- (a) 10% of population
- (b) part of population
- (c) 5% of population
- (d) at least 50% of population

(C) Answer in brief : [2 each]

(1) Find less than cumulative frequencies and more than cumulative frequencies for the following frequency distribution :

Class	Frequency
70—75	5
75—80	12
80—85	43
85—90	32
90—95	8

(2) Given that :

$$\Sigma(x - 10) = 230 \text{ and } n = 50.$$

Find arithmetic mean.

- (3) Explain the concept of independence and association of two attributes.
- (4) Explain the meaning of regression.
- (5) Explain uses of cost of living index number.

2. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

- (1) Explain the concept of skewness of frequency distribution. For a moderately symmetric distribution the arithmetic mean, median and Karl Pearson's coefficient of skewness are 86, 80 and 0.42 respectively. Find mode and coefficient of variation (C.V.).
- (2) State the formula of combined standard deviation for k groups. The mean and standard deviation of 10 observations were 9.5 and 2.5 respectively. If one more observation with value 15 is included in the group, obtain the mean and standard deviation of these 11 observations.
- (3) Explain the concept of dispersion. State characteristics of good measure of dispersion.

- (4) Draw histogram for the following data and hence determine mode graphically :

Age-group (in years)	Population
0—5	500
5—20	2100
20—30	2200
30—40	2000
40—60	1600
60—100	400

- (5) Explain uses of weighted means. The prices of tea of grade I and grade II are Rs. 200 per kg. and Rs. 150 per kg. respectively. If these two grades of tea are mixed together in the ratio 3 : 2, find the average price of mixture.
- (6) Explain notion of a sample. Explain how the samples are drawn using systematic sampling method.

3. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

- (1) Explain various scales of measurement with illustrations.
- (2) Explain raw moments (m'_r) and central moments (m_r) for ungrouped and grouped data upto 4th order. Also, state relation between central moments and raw moments upto 3rd order.

- (3) Explain the concept of kurtosis and its different types. Given that :

$$\beta_2 = 2.6 \text{ and } \mu_2 = 1.2.$$

Find μ_4 .

- (4) Define geometric mean and harmonic mean. State merits and demerits of geometric mean and harmonic mean.
- (5) Calculate coefficient of variation (C.V.) of marks scored by 10 candidates given below :

54, 61, 64, 69, 58, 56, 49, 57, 55, 50.

- (6) Obtain mean deviation about median for the following frequency distribution :

Class	Frequency
2—4	3
4—6	4
6—8	2
8—10	1

4. Attempt any *two* of the following : [2×10=20]

- (1) (i) Calculate price index number using :

(a) Laspeyre's

(b) Paasche's

(c) Fisher's formula.

[6]

Commodity	Year 2000		Year 2001	
	Price	Quantity	Price	Quantity
A	5	4	13	5
B	9	5	17	4
C	13	2	19	3

(ii) Explain consumers price index number. Explain the method of construction of consumers price index numbers using :

(a) aggregate expenditure method

(b) family budget method. [4]

(2) The following are the values of import of raw material and export of finished product in suitable units :

Export	Import
10	12
11	14
14	15
14	16
20	21
22	26
16	21
12	15
15	16
13	14

Calculate the coefficient of correlation between the import values and export values and interpret.

- (3) Explain the concept of error in regression. Explain the procedure of estimation of constants a and b for the simple linear regression model,

$$Y = a + bX + \varepsilon \text{ with } E(\varepsilon) = 0 \text{ and } V(\varepsilon) = \sigma^2$$

by the method of least squares.

- (4) (i) Examine the consistency of the following data : [8]

$$N = 100, (A) = 40, (B) = 39, (C) = 41,$$

$$(AB) = 38, (AC) = 35, (BC) = 37.$$

- (ii) Explain in brief notion of dichotomy and manifold classification. [2]

5. Attempt any *one* of the following : [1×20=20]

- (1) (i) The profit (in lakhs Rs.) earned by a company in Xth year is tabulated below :

Year	Profit
1	24
2	27
3	32
4	38
5	45

Fit a second degree curve of the type

$$Y = a + bX + cX^2$$

to the above data. [8]

- (ii) A family budget survey of middle class families gave the following data :

Items	Prices in year		Expenditure
	2010	2011	
Food	1000	1100	35%
Fuel and lighting	150	175	10%
Clothing	300	400	20%
House rent	500	500	20%
Miscellaneous	300	500	15%

Compute cost of living index number for the year 2011 taking 2010 as base year. [6]

- (iii) Write a note on scatter diagram. [6]

- (2) (i) Explain the various problems in the construction of index numbers. [9]

- (ii) A morbidity survey in certain locality revealed that, out of 240 persons exposed to smallpox 112 were attacked.

Out of 240 persons 152 had been vaccinated and of those only 48 were attacked. Calculate the coefficient of association between vaccination and attack of smallpox and interpret the result. [5]

(iii) Given that

$$n = 10, \quad \bar{x} = \bar{y} = 35, \quad \sigma_x^2 = 2500, \quad \sigma_y^2 = 2209 \quad \text{and}$$

$$\Sigma(x - y)^2 = 13590.$$

Compute the coefficient of correlation between X and Y. [6]

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	

[5101]-EXT-149

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2017

ADULT EDUCATION AND EXTENSION

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 100

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Write the different adult education programmes in India after independence. [20]

Or

Define NLM and roles and duties of NLM in Indian context.

2. Explain the importance of adult education programmes in India. [20]

Or

Describe the economics of adult education and write the funds allocated for every five year plans.

3. What do you mean by social equity in Indian context ? How can we achieve the social equity in India ? [20]

P.T.O.

Or

Write the importance of Total Literacy Campaign (TLC) in India and explain the TLC in your district.

4. What is the definition of democracy ? Write the role of adult education programme to achieve the democratic India. [20]

Or

“Health for All” explain and how to achieve this goal through literacy programmes.

5. Write short notes on any *two* : [20]

- (a) Health Awareness
(b) Integrated Rural Development
(c) Functional Literacy
(d) Extension Programmes.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 100

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूल इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. स्वातंत्र्योत्तर काळातील भारतातील विविध प्रौढ शिक्षण कार्यक्रमांविषयी लिहा. [20]

किंवा

NLM ची व्याख्या सांगून भारतीय परिस्थितीत NLM ची कार्ये व भूमिका विशद करा.

2. भारतातील प्रौढ शिक्षण कार्यक्रमांचे महत्व स्पष्ट करा. [20]

किंवा

प्रौढ शिक्षणाच्या अर्थशास्त्राचे वर्णन करा. प्रत्येक पंचवार्षिक योजनेत या कार्यासाठी उपलब्ध करून दिलेल्या निधीविषयी लिहा.

3. भारतीय परिस्थितीत सामाजिक समता म्हणजे काय ? भारतात सामाजिक समानता-समजूनदारपणा कशा प्रकारे साध्य करता येईल ? [20]

किंवा

भारतातील संपूर्ण साक्षरता मोहिमेचे महत्व सांगा. तुमच्या जिल्हातील संपूर्णसाक्षरता मोहिमेविषयी स्पष्टीकरण लिहा.

4. लोकशाहीची व्याख्या सांगा. लोकशाही प्रधान भारताच्या बांधणीत प्रौढ शिक्षण कार्यक्रमाच्या भूमिकेविषयी लिहा. [20]

किंवा

सर्वासाठी आरोग्य ही संकल्पना स्पष्ट करा. साक्षरता कार्यक्रमाच्या माध्यमातून हे ध्येय करते साध्य करता येईल ते स्पष्ट करा.

5. पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर थोडक्यात टिपा लिहा :

[20]

- (अ) आरोग्यविषयक जागृती
- (ब) एकात्मिक ग्रामिणविकास
- (क) कार्यात्मक साक्षरता
- (ड) ज्ञानविस्तार कार्यक्रम.